

АБВГ ДЂЕЖЗ

ИЈКЛЉМНЊ

ОПРСТЂУФХ

УЧИМО СРПСКИ!

А. Стошић

МНЊОПРСТЂ

УФХЦЧЏШАБ

ВГ ДЂЕЖЗИЈ

УЧИМО СРПСКИ!

*Уџбеник са вежбама
српске граматике*

© Александар Стошић
1993

**Пиши
као што
говориш...**

СРПСКА АЗБУКА THE SERBIAN ALPHABET

The alphabet in english gets its name from the first two letters of the Greek alphabet - *alpha* and *beta*. In Serbian the alphabet is called the AZBUKA for a similar reason: the first two letters of the first Serbian alphabet were *Az* and *Buki*.
Today the letters only have sounds, not names.

Vowels - Самогласници

Aa Ee Ии Oo Уу Pp*

Consonants - Сугласници

Бб Вв Гг Дд Ћћ

Жж Зз Јј Кк Лл

Љљ Мм Нн Њњ Пп

Рр* Сс Тт Ћћ Фф

Хх Цц Чч Џџ Шш

Поздрављање - Greetings

Добро јутро.	Добар дан.	Добро вече.	Лаку ноћ.
Здраво!	До виђења.	Збогом.	Живели!

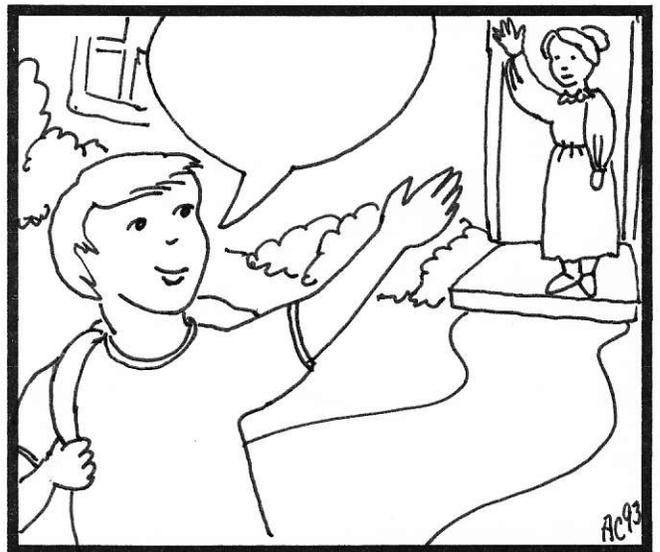
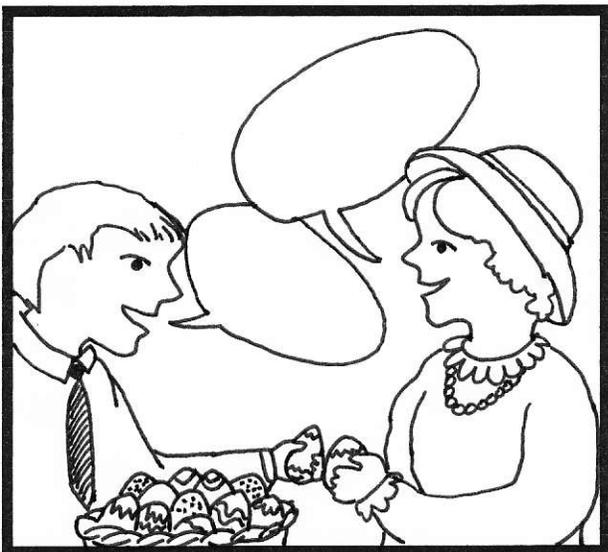
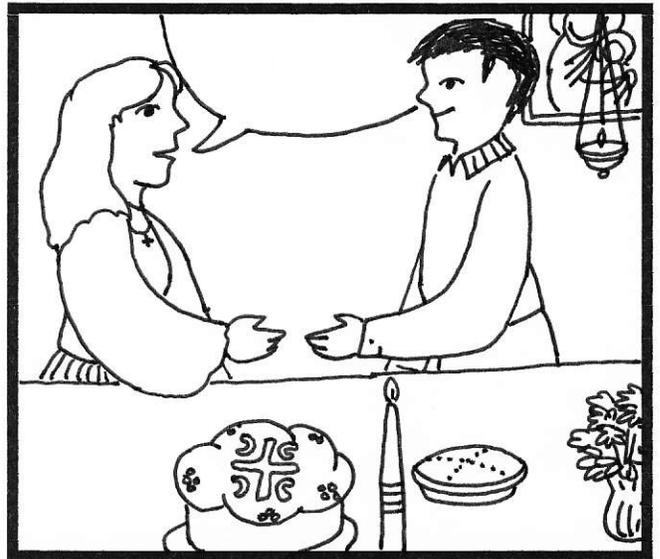
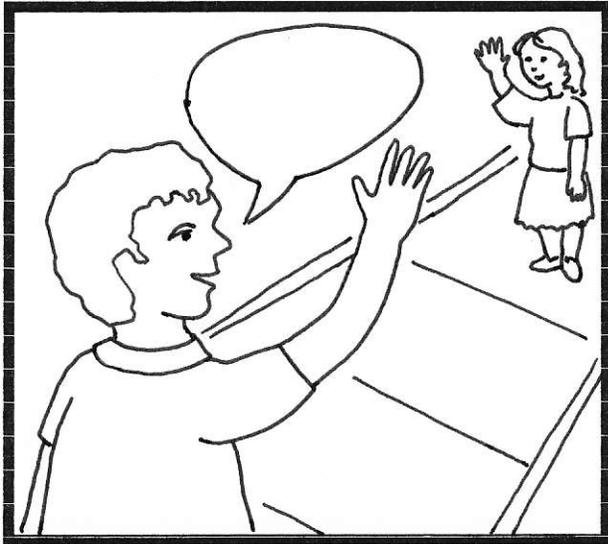
Христос се Роди.	Христос Воскресе.	Срећна Слава.
Срећан рођендан.	Срећан пут.	Пријатно.
Добро нам дошли.	Добро дошао.	Добро дошла.

Хвала.	Молим.	Извини(те).	Опрости(те).
Ја се зovem...	Моје име је...	Како сте?	Добро, хвала.

ПИТАЊА: Ко? Шта? Где? Како? Када? Зашто? Да ли...? Је ли...?

**Измисли једну ситуацију поздрављања и изведи је са партнером пред разредом.
Think of a situation using greetings and act it out with a partner in front of the class.

ИДЕЈЕ: упознајеш се са новим учитељем, идеш деди на Славу, улазиш у пун аутобус, купујеш нешто у радњи, излазиш из цркве на Ускрс, чекаш сестру на аеродрому, идеш пријатељу на рођендан, идеш кући са посла...

Именице - Nouns

Noun = a word meaning or naming a person, place or thing.
Именица = реч која означава особу, место или ствар.

In Serbian nouns can be...

MASCULINE

FEMININE

NEUTER

Српске именице могу бити..

МУШКОГ РОДА

ЖЕНСКОГ РОДА

СРЕДЊЕГ РОДА

У ЈЕДНИНИ - SINGULAR NOUNS

Мушки род: већина се обично завршава сугласником
(сва слова осим а,е,и,о,у)

рад, отац, коњ, нож, ћилим...

Женски род: већина се завршава словом **А**

школа, мајка, овца, виљушка, завеса...

Средњи род: све именице се завршавају на **О** или **Е**.

село, дете, поље, перо, јаје...

ИЗУЗЕЦИ: 1. неке речи мушког рода се завршавају на **А** или **О**
Тома, Марко, посао, судија...

2. неке речи женског рода завршавају се сугласником
или самогласником **-О**

љубав, радост, ноћ... со, мисао...

•Ког су рода ове речи? What gender are these words?

крава	стан	народ	млеко	коса	нос
лице	здела	нога	пиће	долар	зид
књига	каиш	ципела	дрво	црква	море
петао	Ана	тепсија	Мишко	ексер	сат

У МНОЖИНИ - PLURAL NOUNS

Средњи род: О или Е постају/become **А**

село --> села **јаје --> јаја**

Женски род: А постаје/becomes **Е**

жена --> жене **мајка --> мајке**

Мушки род: 1. words with more than one syllable
речи од више слогова add/додај **И**

учитељ --> учитељи **лењир --> лењери**

**some letters must change in plural:*

**нека слова се мењају у множини:*

К постаје/becomes ц **првак --> прваци**
Г постаје/becomes з **бубрег -> бубрези**
Х постаје/becomes с **дух --> дуси**

2. some one syllable words
једносложне речи add/додај **ОВИ** или **ЕВИ**

хлеб --> хлебови **нож --> ножеви**
миш --> мишеви **зид --> зидови**

• Напишите ове речи у множини - Write these words in plural:

књига	јабука	народ	флаша	пећ
реч	пиво	живот	тањир	ђак
јастук	сир	врт	црква	трг
краљ	јелек	ципела	столица	ноћ
киша	воз	уље	љубав	човек

• Наглас одговори на питања -Answer these questions out loud:

Ко си ти? Како се зовеш? Како си? Како се зове твој отац? Како се зове твоја мајка? Да ли је ово учионица? Да ли је ово сто? Да ли је соба чиста? Да ли је школа лепа? Да ли је табла чиста? Да ли је књига нова?

ГЛАГОЛИ - VERBS

Verbs = words that explain motion or an action
Глаголи = речи које означавају кретњу или радњу

•Глаголи имају три основна времена:

There are three basic verb tenses:

Past - Прошло време

Present - Садашње време

Future - Будуће време

•Глаголи се препознају по завршетку:

Verbs are recognized by their endings: **-АТИ -ЕТИ -ИТИ -ЋИ**

нпр./ eg. писати, хтети, живети, рећи...

САДАШЊЕ ВРЕМЕ - PRESENT TENSE

1. **-ЕТИ, -АТИ**

2. **-ИТИ**

3. **-АТИ**

ја **пишем**
ти **пишеш**
он **пише**
она **пише**
оно **пише**
ми **пишемо**
ви **пишете**
они **пишу**
оне **пишу**
она **пишу**

ја **радим**
ти **радиш**
он **ради**
она **ради**
оно **ради**
ми **радимо**
ви **радите**
они **раде**
оне **раде**
она **раде**

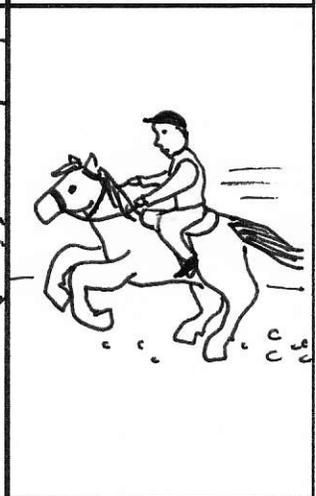
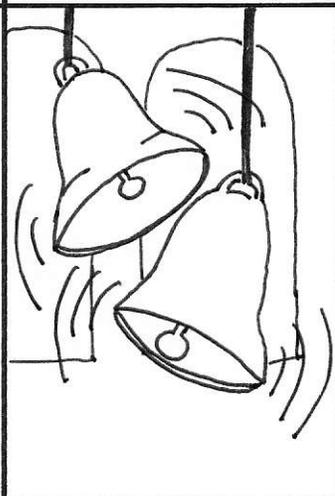
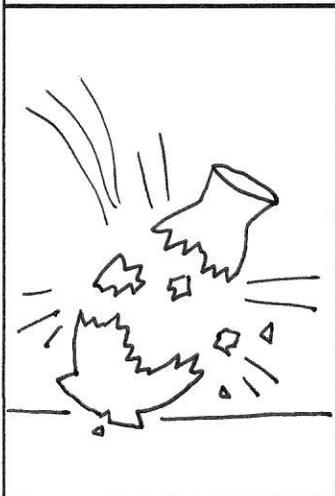
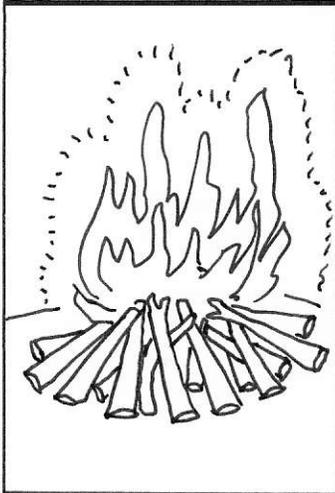
ја **знам**
ти **знаш**
он **зна**
она **зна**
оно **зна**
ми **знамо**
ви **знате**
они **знају**
оне **знају**
она **знају**

•Пробај сад ове глаголе - Try these verbs:

1. звати, писати, јести, пити, плакати,
узети, прати, бринути се, смејати се, казати.
2. мислити, говорити, радити, живети, учити
журити се, видети, волети, плашити се, значити
3. знати, слушати, дати, имати, гледати
певати, купати се, морати, свирати, сећати се.

• Погледај слике на следећој страници. Напиши испод сваке слике глагол

• Look at the pictures on the next page. Underneath each write the verb.

ПРИДЕВИ - ADJECTIVES

Придев = реч која описује особине именице.
Adjective = a word describing properties of a noun.

Придеви се слажу са именицама у РОДУ, БРОЈУ, и ПАДЕЖУ*.
Adjectives "agree" with nouns in GENDER, NUMBER, and CASE*

**Падежи* су нешто што ћемо заједно учити - како се мењају речи на основу тога како их користимо у реченици. Ваш учитељ ће вам дати пример.

**Cases* are what we'll learn together - the way words change according to how we use them in a sentence. Your teacher will give you an example.

Придеви --> мушки род: једнина - завршавају се на **И***
или **сугласником**.
множина - завршавају се на **И**.

*добар ђак, добри ђаци, стари град, стари градови
оштар нож, оштри ножеви, леп дан, леви дани...*

--> женски род: једнина - завршавају се на **А**
множина - завршавају се на **Е**.

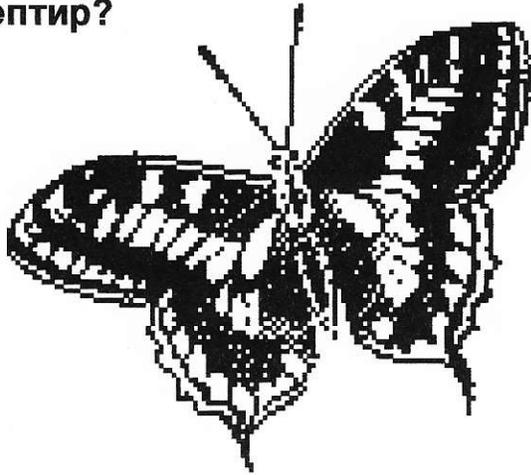
*добра мајка, добре мајке, велика књига, велике књиге
црвена ружа, црвене руже, тамна ноћ, тамне ноћи*

--> средњи род: једнина - завршавају се на **О** или **Е**
множина - завршавају се на **А**.

*мало село, мала села, укусно јело, укусна јела,
ускршње јаје, ускршња јаја, моје перо, моја пера*

•Придеви одговарају на питања
«Какав је?», «Каква је?», «Какво је?»

Какав је
лепир?

Каква је
шкољка?

Какво је
штене?

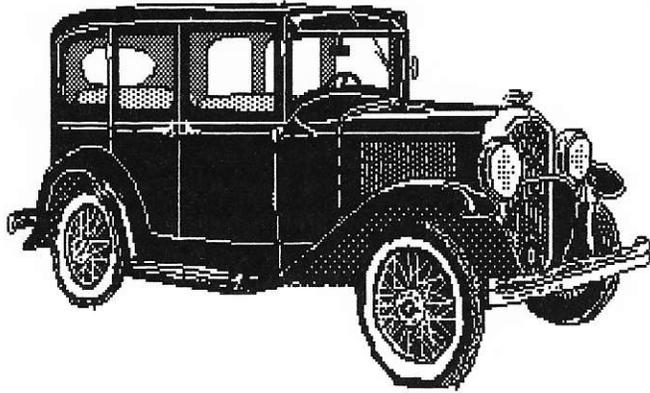

Какво је јаре?

Какви су
зечеви?

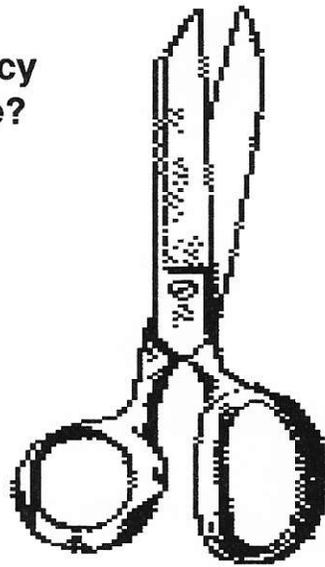

Какав је чајник?

Какав је аутомобил?

Какве су
маказе?

Какав је
миш?

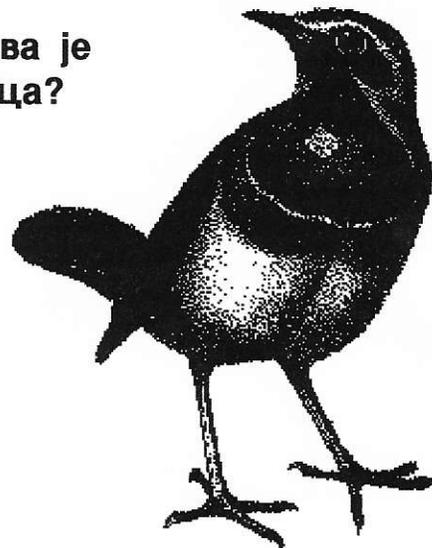

Какав је
твор?

Каква је ципела?

Каква је
птица?

- Сад пробајте ви - заокружите тачан придев у сваком примеру
Онда напишите све тачно у множини.
 • Now you try it - circle the correct adjective in each example
Then rewrite the sentences correctly in the plural.

Соба је	чисти	чиста	чисто	_____
Зид је	висок	висока	високо	_____
Птица је	весео	весела	весело	_____
Воз је	брз	брза	брзо	_____
Чорба је	врућ	врућа	вруће	_____
Деда је	стар	стара	старо	_____
Баба је	стар	стара	старо	_____
Лимун је	жут	жута	жуто	_____
Месо је	печен	печена	печено	_____
Јаје је	куван	кувана	кувано	_____
Море је	дубок	дубока	дубоко	_____
Вода је	хладан	хладна	хладно	_____
Лице је	прљав	прљава	прљаво	_____
Тигар је	дивљи	дивља	дивље	_____
Мед је	сладак	слатка	слатко	_____

канадски	канадска	канадско	застава	_____
српски	српска	српско	грб	_____
паметан	паметна	паметно	дете	_____
рани	рана	рано	јутро	_____
свадбени	свадбена	свадбено	песма	_____
црквени	црквена	црквено	звоно	_____
нови	нова	ново	хаљина	_____
црни	црна	црно	мачка	_____
бео	бела	бело	снег	_____
јак	јака	јако	човек	_____
кратак	кратка	кратко	дан	_____
мали	мала	мало	птица	_____
наш	наша	наше	кућа	_____
мамин	мамина	мамино	кључ	_____
татин	татина	татино	сат	_____

ГЛАГОЛИ - VERBS

Глаголи који се завршавају на -ЋИ немају уочљив *корен* као што имају други глаголи. Треба им посветити посебну пажњу. Пишу се као глаголи који се завршавају на -ЕТИ, у садашњем времену.

Verbs that end in -ЋИ don't have an easy to find *root* like other verbs. You must learn them carefully. They are written like -ЕТИ verbs in the present tense.

глагол **ПЕЋИ**: ја печем, ти печеш, он пече, она пече
ми печемо, ви печете, они пеку, оне пеку.

- Пробајте сад ове глаголе - за сваки вам је дат један пример.
- Now try these verbs - an example is given for each.

ИЋИ ја идем, ти _____, она _____
ми _____, ви _____, оне _____.

РЕЋИ ја рекнем, ти _____, он _____
ми _____, ви _____, они _____.

НАЋИ ја нађем, ти _____, она _____
ми _____, ви _____, оне _____.

ПОМОЋИ ја помогнем, ти _____, он _____
ми _____, ви _____, они _____.

ЛЕЋИ ја легнем, ти _____, она _____
ми _____, ви _____, оне _____.

СЕЋИ ја сечем, ти _____, он _____
ми _____, ви _____, они _____.

МОЋИ* ја могу, ти можеш, он _____, она _____,
ми _____, ви _____, они/оне могу.

УЋИ ја уђем, ти _____, он _____
ми _____, ви _____, они _____.

- **others - остали:** Прећи, отићи, прићи, доћи, изаћи, пронаћи...

Два глагола су ВРЛО ВАЖНА. Two verbs are VERY IMPORTANT

БИТИ (to be) (used to form the past tense.)

ХТЕТИ (to want) (used to form the future tense.)

Both have short & long forms - Оба имају краћи и дужи облик

БИТИ

<i>(дужи)</i>	<i>(краћи)</i>
ја јесам	ја сам
ти јеси	ти си
он јесте	он је
она јесте	она је
оно јесте	оно је
ми јесмо	ми смо
ви јесте	ви сте
они јесу	они су
оне јесу	оне су
она јесу	она су

ХТЕТИ

<i>(дужи)</i>	<i>(краћи)</i>
ја хоћу	ја ћу
ти хоћеш	ти ћеш
он хоће	он ће
она хоће	она ће
оно хоће	оно ће
ми хоћемо	ми ћемо
ви хоћете	ви ћете
они хоће	они ће
оне хоће	оне ће
она хоће	она ће

LONG FORM - ДУЖИ ОБЛИК = for emphasis - за истицање

SHORT FORM - КРАЋИ ОБЛИК --> БИТИ: у прошло време

for past tense

(ја сам писао, она је читала...)

--> ХТЕТИ: У будуће време

for future tense

(ја ћу писати, она ће читати...)

БУДУЋЕ ВРЕМЕ = краћи облик глагола ХТЕТИ + инфинитив

нпр. ја ћУ ПИСАТИ	<i>или</i>	ја ћУ ДА ПИШЕМ
ми ћЕМО РАДИТИ	<i>или</i>	ми ћЕМО ДА РАДИМО
она ће ИЋИ	<i>или</i>	она ће ДА ИДЕ

• Напишите ове реченице у будућем времену.

• Rewrite these sentences in the future tense.

Ја читам. Он пева. Ми учимо. Ти сечеш. Ко спава? Шта радиш?

Куда иде? Ви се шалите. Он се смеје. Она мисли. Ја пијем чај.

Ти једеш хлеб. Где седиш? Ко куца? Где седите? Ми плачемо.

ПРОШЛО ВРЕМЕ - PAST TENSE

ПРОШЛО ВРЕМЕ = Краћи облик глагола бити + глаголски придев

PAST TENSE = Short form of verb БИТИ + past participle

WHAT'S A PAST PARTICIPLE?! ШТА ЈЕ ГЛАГОЛСКИ ПРИДЕВ?!

• Врло лако - то је глагол без инфинитива + додатак

О (мушки род, јед.)

ЛИ (м. род, множ.)

или додатак **ЛА** (женски род, јед.)

ЛЕ (ж. род, множ.)

нпр. за глагол УЧИТИ: УЧИ- + О = УЧИО
 УЧИ- + ЛИ = УЧИЛИ
 УЧИ- + ЛА = УЧИЛА
 УЧИ- + ЛЕ = УЧИЛЕ

Марко је учио. Он је учио.

Марко и Јанко су учили.

Вера и Јованка су училе.

Марко и Вера су учили.

Вера је учила. Она је учила.

Они су учили.

Оне су училе.

Они су учили.

• Пробајте сад да саставите глаголске придеве ових глагола:

• Now you try to make the past participles of these verbs:

радити

бити

мислити

хтети

певати

знати

спавати

писати

пити

гледати

сањати

чути

• A сад напишите ове реченице у прошлом времену

• And now rewrite these sentences in the past tense.

Марко чита.

Јелена седи.

Озрен свира.

Маја шета.

Весна ће да пева.

Зоран ће да спава.

Горан ће да пише.

Славица је болесна.

Драган пије млеко.

Невена иде кући.

Тата и мама раде.

Ката и Филип цртају.

Ана и Ивана уче.

Владо поставља шатор.

Срђан свира гитару.

Бранка има комјутер.

Тома неће да учи.

Татјана нема новца.

Никола није миран.

РЕЧЕНИЦЕ - SENTENCES

Све реченице треба да имају субјекат (именицу)
и предикат (глагол).

All sentences must have a subject (a noun) and a
predicate (a verb).

нпр. Саша спава. Мила чита. Коњ трчи. Ветар дува.

Некад је субјекат заменица, а не именица. **ЗАМЕНИЦЕ**
замањују именице; то су речи: ја, ти, он, она, ми, ви, они, оне;
ТО, ОНО, ОВО...

Sometimes the subject is a pronoun, not a noun. **PRONOUNS** take
the place of a noun; those are words like I, you, he, she, we, you,
they; it, that, this...

нпр. Саша спава = Он спава. Мила чита = Она чита. ...

Субјекат изводи радњу предиката (глагола). Некад изводи ту
радњу над нечим или неким - та друга именица или заменица у
реченици је **ОБЈЕКАТ**.

The subject carries out the action of the predicate (verb).
Sometimes this action is directed at someone or something - that
second noun or pronoun in the sentence is the **DIRECT OBJECT**.

нпр. у реченици: **МАРКО ПИЈЕ МЛЕКО**

субјекат/subject предикат/predicat објекат/object

- У следећим реченицама, заокружите објекат, подвуците субјекат.
- In the following sentences, circle the object, underline the subject.

Сања чита новине.	Човек пије вино.	Мама вози ауто.
Мачке воле млеко.	Путнике носи авион.	Учи децу учитељ.
Књиге пишу писци.	Пекар пече хлеб.	Пас гони мачку.
Миша види мачка.	Ана воли Милована.	Милован воли Ану.

Јесте ли приметили нешто ново? Did you notice anything new?

1. Субјекат може бити било где у реченици.
The subject can be anywhere in the sentence.
2. Објекат се пише другачије од субјекта - наставци су другачији, и то је
падеж АКУЗАТИВ.
The object is written differently from the subject - the endings are different and this is the
ACCUSATIVE case.

АКУЗАТИВ - ACCUSATIVE

Whenever you need a direct object in a sentence,
OR if you use the prepositions **кроз** (through) **низ** (down or along)
уз (up or along) **за** (for), **на** (onto, to) or **у** (into, to) you need to
change the endings of nouns and adjective to the *accusative form*.

Мушки род:

- У једнини, ЖИВА БИЋА се пишу другачије:
- In singular, LIVING THINGS are written differently:
То је добар ђак. Ја знам доброг ђака.
То је стари човек. Ја видим старог човека.
consonants/сугласници --> **ОГ А**

- СТВАРИ се пишу као и у номинативу.
- NONLIVING THINGS are written like the nominative.
То је нов сто. Ја правим нов сто.
То је висок зид. Ја видим висок зид.
consonants/сугласници --> consonants/сугласници

ПАЗИ! У множини, мења се све на -Е.
CAREFUL! In the plural, all endings change to -Е.

- То су добри ђаци. Ја знам добре ђаке.
- То су нови столови. Ја правим нове столове.
- То су стари људи. Ја видим старе људе.
- И И --> Е Е**

Женски род:

То је лепа жена. Ја видим лепу жену.
А А --> У У

То су лепе жене. Ја видим лепе жене.
Е Е --> Е Е

(нема промене у множини)
(no change in the plural)

Средњи род:

То је мало село. Ја видим мало село.
То су мала села. Ја видим мала села.
(за средњи род, све је исто)
(neuter stays the same)

ВЕЖБАЊЕ АКУЗАТИВА PRACTICE DRILLS for the ACCUSATIVE

• Одговорите на питања, користећи дате речи

• Answer the questions, using the given words

Шта видиш? Видим.... (школа, море, кућа, мачка, пас, перо, слон, учитељ, студент, риба, сунце)

Кога познајеш? Познајем... (Марко, Јелена, Јован, Анка, Сава, Ирина, Јаков, Смиља, Ђорђе)

Шта читаш? Читама.... (књига, часопис, карта, писмо, песма)

• Довршите следеће реченице тачним речима.

• Complete the following sentences with the correct words.

Ја волим (колачи) _____ Јован вози (бицикл) _____

Ти немаш (оловка) _____ Марија има (књига) _____

Ми певамо (песма) _____ Ви пишете (писма) _____

Ја пијем (Кока-Кола) _____ Ко зна (Милован)? _____

Ми имамо (кућа) _____ и (викендица) _____

Да ли познајеш (господин Марић) _____ и (госпођа Марић) _____
_____?

Стеван студира (музика) _____, а Ана студира (биологија) _____
_____.

Дом је уз (црква) _____ а школа је уз (парк) _____

Ја седим уз (Милош) _____ а Милош седи уз (Соња) _____

Ја видим (госпођица Јовановић) _____

Ми идемо у (библиотека) _____ па онда у (биоскоп) _____

Ви немате ни (оловке) _____ ни (свеске) _____

Марко је шетао низ (улица) _____, па онда ушао у (кућа) _____

Синиша свира (гитара) _____ а Љиља пева (песма) _____

Моја породица путује за (Флорида) _____ а твоја за (Србија) _____
_____.

ГЕНИТИВ - GENITIVE

When we need to say

- that something belongs to someone or something
 - the quantity of something (measures or fractions)
 - **ево** (here is...), **ето**, **ено** (there is...)
 - **од** (from), **без** (without), **дуж** (along), **код** (at) **из** (from)
- осим** (except), **ради** (because of), **крај** (next to), **преко** (across),
уочи (on the eve of), **уместо** (instead of)
- we change the endings of nouns and adjectives to the Genitive case

Генитив одговара на питања
КОГА? и ЧЕГА?

нпр.,	НОМИНАТИВ	ГЕНИТИВ
<u>МУШКИ РОД:</u>	добар ђак	од доброг ђака
	- - -->	ОГ А
	добри ђаци	од добрих ђака
	И И -->	ИХ А
<u>ЖЕНСКИ РОД:</u>	лепа жена	код лепе жене
	А А -->	Е Е
	лепе жене	код лепих жена
	Е Е -->	ИХ А
<u>СРЕДЊИ РОД:</u>	мало село	из малог села
	О О -->	ОГ А
	мала села	из од малих села
	А А -->	ИХ А

• Да ли сте приметили?

СВЕ СЕ РЕЧИ ПИШУ ЈЕДНАКО У МНОЖИНИ (ИХ, А)
МУШКИ И СРЕДЊИ РОД СУ ЈЕДНАКИ.

• Како се пишу ове речи у генитиву?

• What are the genitive forms of these words?

коњ, мачка, дрво, перо, нож, отац, пас, књига, ружа, тетка
добри учитељи, брзи коњи, хладни ветрови, свеже јагоде,
полицајац, кожа, шећер, бадеми, јабуке, јаја, зеље, сир.

ВЕЖБЕ ГЕНИТИВА GENITIVE DRILLS

- ДОВРШИТЕ СЛЕДЕЋЕ РЕЧЕНИЦЕ.
- COMPLETE THE FOLLOWING SENTENCES.

Добила сам писмо од (баба) _____.

Био сам јуче код (пријатељ) _____.

То је кућа (стара жена) _____.

То је базен (наше комшије) _____.

Ево (твој куфер) _____.

Ено (моја књига) _____.

Купио сам килограм (сир) _____.

Купила је пола (корпа шљива) _____.

То је поклон од (добра пријатељица) _____.

Мој отац је из (Београд) _____ а мајка из (Нови Сад) _____.

Наш отац је из (Монтреал) _____ а мајка из (Отава) _____.

Дошао је у школу без (оловка) _____ и (папир) _____!

Воз је прешао преко (високи мост) _____.

Шетамо дуж (главна улица) _____.

Све смо појели осим (хлеб) _____ и (салата) _____.

- Допуните ову рођенданску причу - Finish this birthday story!
- ПАЗИТЕ НА ПАДЕЖЕ! WATCH YOUR CASES!

Јуче је био Анин рођендан. Добила је од (мама) _____
(лепа лутка) _____. Добила је од (тата) _____
(нова касета) _____. Од (деда) _____ је добила
(интересантна књига) _____. Од
(брат) _____ је добила (плави џемпер) _____,
а од (сестра) _____ је добила (школска торба) _____
_____. Баба је направила (укусна торта) _____.

Добила је десет (лепе руже) _____ од (кум и кума)
_____. Од (своји пријатељи) _____
добила је пуно (лепи поклони) _____. Сви су певали
«Срећан ти рођендан!».

БРОЈЕВИ У ГЕНИТИВУ NUMBERS IN THE GENITIVE

*Када се говори о броју или о количини нечега, речи се пишу у генитиву.
When referring to a number or quantity of something, words are written in genitive.*

THE RULE IS: ПРАВИЛО ЈЕ:

1 - Номинатив Nominative*

2, 3, 4 - генитив, једнина. Genitive, singular**

5, 6, 7, 8, 9... - генитив, множина. Genitive, plural.***

* the number 1 declines like an adjective (један, једног, једном...)

** the number 2 = два (masc., neuter), две (fem.)

*** words of quantity also - и речи које означају количину,

нпр. мало, много, више, мање, доста, колико, толико, неколико

нпр., Један нож, два ножа, пет ножева; Једна сестра, две сестре, пет сестара; Једно перо, два пера, пет пера.

• Пробајте сад ви - Now you try.

Вежбајте ове речи са бројевима од 1 до 10:

мачка, пас, ђак, дете, оловка, кућа, зуб, пут, писмо, календар.

Јуче су ишли Марко, Маја и мама у град. Маја је морала прво у папирницу. Купила је две (свеске) _____ и пет (оловке) _____, Марко је свратио у књижару. Тамо је купио шест (књиге) _____ : један речник, три (нови романи) _____, и два (уџбеници) _____. У апотеци, мама је купила неколико (сапуни) _____ и мало (аспирини) _____. Тата је замолио маму да му у пошти купи пет (коверте) _____ и пет (марке) _____. У обућари је Маја пробала нове ципеле. Купила је два (пар) ципела. На крају су били на пијаци. Тамо су купили многе ствари: пола килограма (млевено месо) _____, мало (грожђе) _____, два (хлеб) _____, 500 грама (млади сир) _____, и корпу (шљиве) _____.

**• Измислите и одиграјте улоге продавца и купца у радњи.
Помислите: у каквој сте радњи? шта купујете? колико?**

ВРЕМЕ - TIME

Дани у недељи

понедељак уторак среда четвртак петак
 субота недеља

Месеци у години

јануар фебруар март април
 мај јун јул август
септембар октобар новембар децембар

Прекјуче јуче ДАНАС сутра прексутра

ЈУТРО	<i>Добро јутро!</i> јутрос јутрашњи јутарњи	ДАН	<i>Добар Дан!</i> данас данашњи дневни
ВЕЧЕ	<i>Добро вече!</i> вечерас вечерашњи вечерњи	НОЋ	<i>Лаку ноћ!</i> ноћас, синоћ ноћашњи ноћни

• **Испричајте:** Шта радите ујутру? Шта радите дању? Шта радите увече?
Шта радите ноћу?

• Ко ради по ноћи, а ко ради по дану?

• Какве животиње спавају по дану али су будне по ноћи?

ДАТИВ • DATIVE

When we need to say: Кад треба да кажемо:

• that we are directing an action to/for someone - да чинимо нешто некоме... i.e. **дати** (to give), **рећи** (to say), **показати** (to show), **понудити** (to offer), **пружити** (to extend, to pass) *коме или чему...*

• that we are going or doing something / да идемо или нешто чинимо: **Ка** (toward), **према** (toward, in the direction of), **упркос** (in spite of), **насупротив** (across from), **наусусрет** (toward, meeting) *некоме или нечему*

we change the endings of nouns and adjectives to the Dative case мењамо падеж, и пишемо речи у Дативу.

Датив одговара на питања
КОМЕ? и ЧЕМУ?

нпр.,	НОМИНАТИВ		ДАТИВ
<u>МУШКИ РОД:</u>	добар ђак - -	-->	добром ђаку ОМ У
	добри ђаци И И		добрим ђацима ИМ ИМА
<u>ЖЕНСКИ РОД:</u>	лепа жена А А	-->	лепој жени ОЈ И
	лепе жене Е Е		лепим женама ИМ АМА
<u>СРЕДЊИ РОД:</u>	мало село О О	-->	ка малом селу ОМ У
	мала села А А		ка малим селима ИМ ИМА

• Да ли сте приметили?

Опет су мушки и средњи род једнаки.

• Како се пишу ове речи у дативу?

• How are these words written in dative?

миш, мачка, хлеб, тањир, свећа, мајка, брдо, село,
људи, поља, школе, књиге, крстови, ножеви, облаци

• Довршите реченице тачним речима.

• Complete the sentences with the correct words.

Човек иде према (зграда)

Птица лети према (гнездо)

Мајка није то рекла (баба)

Наш учитељ говори (родитељи)

Марија пише писмо (старији брат)

Јован пише писмо (млађа сестра)

Краљица маше (људи)

Јелена седи насупрот (добра пријатељица)

Идемо на пикник упркос (велика киша)

Наша кућа се налази насупрот (нова библиотека)

Тата је продао стари ауто (први комшија)

Молити се, наша је дужност према (црква и Бог)

• Одговорите на питања - Answer the questions:

Коме дајеш поклон? (Марко) (Ана) (мама и тата) (стари пријатељи)

Коме пишеш писмо? (пријатељ) (брат) (родитељи) (добре сестре)

Према чему ходаш? (зид) (школа) (кино) (улица) (дрво) (мост) (поље)

Насупрот кога седиш? (учитељ) (Илија) (Маша) (судија) (Филип) (Ђурђа)

Коме си то рекао? (поштар) (кума) (полицајац) (ученици) (комшије)

• Личне заменице у Дативу:

• Personal Pronouns in Dative:

ЈА: Дођи **мени** (Дођи **ми**)

ТИ: Дошао сам **теби** (Дошао сам **ти**)

ОН: Дај то **њему** (Дај **му** то)

ОНА: Реци то **њој**. (Реци **јој** то)

МИ: Шта си рекао **нама**? (Шта си **нам** рекао?)

ВИ: Шта је он поклатио **вама**? (Шта вам је **он** поклатио?)

ОНИ, ОНЕ: Реци **њима** да то не раде. (Реци **им** да то не раде).

КУДА ИДЕШ?

Лево (left)

Десно (right)

северно (north) јужно (south) источно (east) западно (west)

СЕВЕР (the north) ЈУГ (the south)

ИСТОК (the east) ЗАПАД (the west)

напред (forward) назад (back) уназад (backward)
горе (up) доле (down) испод (under) изнад (above)
према (toward) ка (toward) до (to, up to, next to) од (from)
у (in, into) на (on, to) узбрдо (uphill)
низбрдо (downhill) право (straight) около (around)
преко (across) близу (near) мимо (past)

• Погледајте карту града. Look at the city map.

• Одговорите на следећа питања. Answer the following questions.

• ПАЗИТЕ да користите тачне предлоге и падеже!

WATCH that you use the correct prepositions and cases!

1. Ја сам на мосту. Как ћу доћи до железничке станице?
2. Објасните како се иде од банке до позоришта.
3. Како се стиже у Општинску Зграду из основне школе?
4. Ако си у парку, како ћеш доћи до аутобуске станице?
5. Како се стиже од болнице до биоскоп?
6. Ја сам на аеродрому. Како ћу доћи до школе?
7. Којим се путем иде од пијаци до гимназије?
8. Објасни којим путем се иде од споменика до апотеке.
9. После службе у цркви, како ћу стићи на универзитет?
10. После представе у позоришту, како ћемо доћи до ресторана?

• Погледајте карту Београдског Зоолошког Врта.

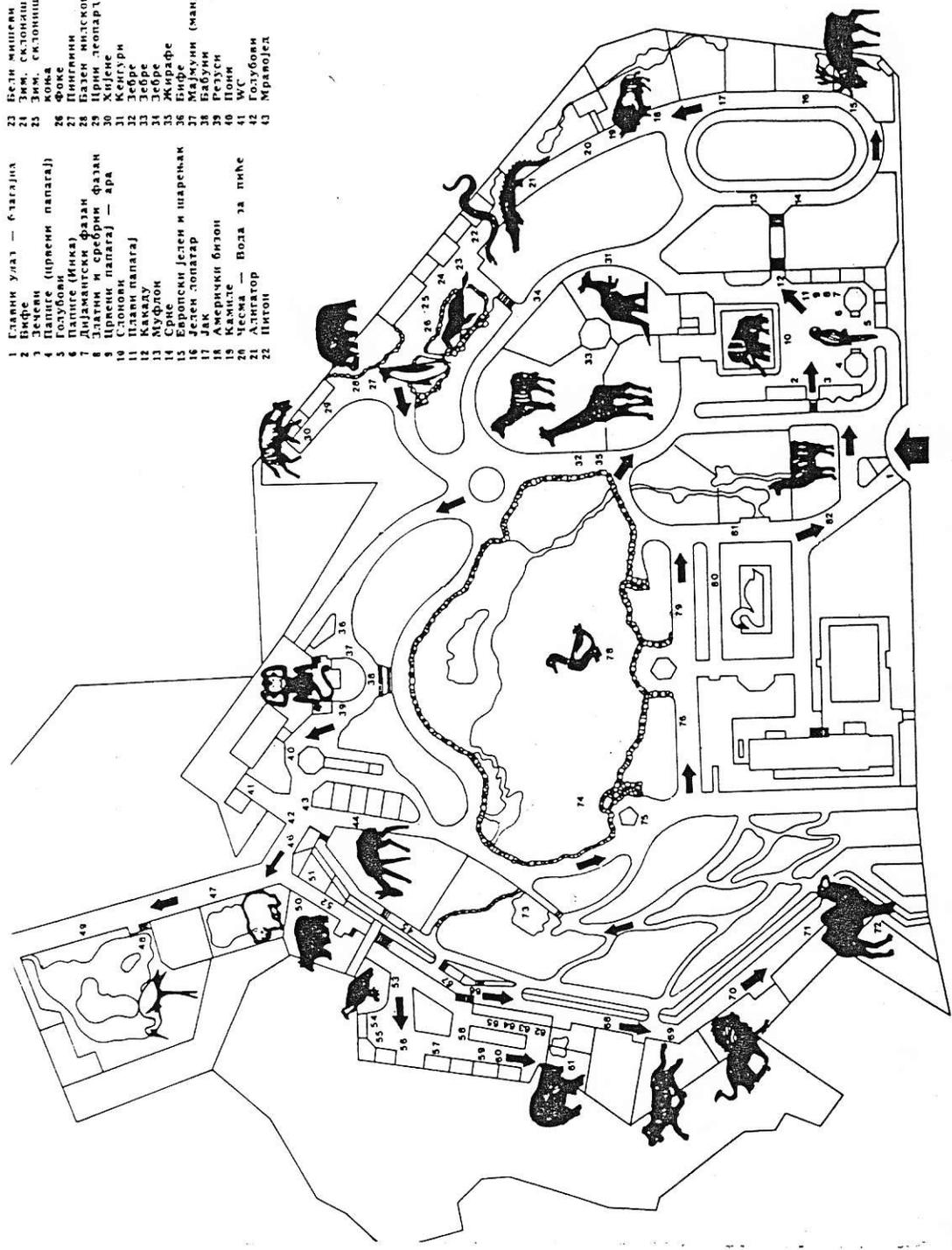
• Look at the Beograd Zoo Map.

Наглас објасни којим путем ћете обићи зоолошки врт. (Којим редом ћете гледати животиње? које животиње желите да видиш? које не шелите да видите?)

Describe out loud what path you would take to see the zoo. (which animals would you like to see? which ones do you not wish to see?)

- 1 Главни улаз — благајна
- 2 Бифе
- 3 Лечеви
- 4 Палате (првени папагај)
- 5 Голубови (инка)
- 6 Дијамантски фазан
- 7 Златни и сребрни фазан
- 8 Црвени папагај — ара
- 9 Слонови
- 10 Плавни папагај
- 11 Какаду
- 12 Саван
- 13 Европски јетем и шаренак
- 14 Јетем лопатар
- 15 Јак
- 16 Амерички бизон
- 17 Камиле
- 18 Камиле — Вола за млеко
- 19 Амазон
- 20 Пингон
- 21 Бели мишеви
- 22 Зим. склопиште папагаја
- 23 Зим. склопиште папагаја
- 24 Зим. склопиште папагаја
- 25 Зим. склопиште папагаја
- 26 Зим. склопиште папагаја
- 27 Зим. склопиште папагаја
- 28 Зим. склопиште папагаја
- 29 Зим. склопиште папагаја
- 30 Зим. склопиште папагаја
- 31 Зим. склопиште папагаја
- 32 Зим. склопиште папагаја
- 33 Зим. склопиште папагаја
- 34 Зим. склопиште папагаја
- 35 Зим. склопиште папагаја
- 36 Зим. склопиште папагаја
- 37 Зим. склопиште папагаја
- 38 Зим. склопиште папагаја
- 39 Зим. склопиште папагаја
- 40 Зим. склопиште папагаја
- 41 Зим. склопиште папагаја
- 42 Зим. склопиште папагаја
- 43 Зим. склопиште папагаја

- 46 Сова ушара
- 47 Бели медвед
- 48 Нутрија
- 49 Мачке и др.
- 50 Мачке и др.
- 51 Сури медвед
- 52 Динго
- 53 Орлови
- 54 Довари младунци
- 55 Довари младунци
- 56 Довари младунци
- 57 Тигрови
- 58 Пси шарлазиници
- 59 Тигрови
- 60 Тигрови
- 61 Сури медвед
- 62 Шкавал
- 63 Динго
- 64 Тукани
- 65 Вукони
- 66 Пуме (младунци)
- 67 Ракун
- 68 Леопард
- 69 Тигрови
- 70 Леопард
- 71 Леопард
- 72 Камиле
- 73 Видра
- 74 Ждралови
- 75 Весерлице
- 76 Зим. склопиште тро животиња
- 77 Зим. склопиште тро животиња
- 78 Зим. склопиште тро животиња
- 79 Зим. склопиште тро животиња
- 80 Бели лабудови
- 81 Ламе
- 82 Индијски марабу

XR ГИРО „МИЛИЋ РАКИЋ“ — ВАЉЕВО ШТАМПА: ПРОСПЕКТЕ, КАТАЛОГЕ, ЕТИКЕТЕ, КОМЕРЦИЈАЛНУ АМБАЛАЖУ, И ДРУГЕ ГРАФИЧКЕ ПРОИЗВЕ

ЛОКАТИВ LOCATIVE

When we need to say: Кад треба да кажемо:

- где се нешто налази или дешава - where something is located or happening
- да говоримо **о некоме** или **о нечему** - that we are talking about someone or something (preposition **о**)
- када или како се нешто догодило: предлози **по** (*after* i.e. по Божићу = after Christmas; or meaning 'according to' i.e. по твојој жељи = according to your wish), **у** (*meaning 'in' for when something happens*, i.e. мој рођендан је у септембру = my birthday is in September; or meaning 'while', i.e. у читању сам заспао = in reading, I fell asleep).

we change the endings of nouns and adjectives to the Locative case мењамо падеж, и пишемо речи у Локативу.

Локатив одговара на питања
О КОМЕ? и О ЧЕМУ?

NOTES:

1. Locative case is also used with the prepositions **НА** and **У** only when the verb is a 'non-motion' (*intransitive*) verb, i.e. verbs like бити, седети, живети, становати...
2. The locative noun and adjective endings are EXACTLY like the ones used for the DATIVE CASE! (*Yippee! If you learned your endings for Dative, you're all set for locative!*)

•Употребу локатива треба добро научити! БЕЖБАЈМО...
•We have to learn how to use the locative case! LET'S PRACTICE...

Написао сам причу о (вук) _____ и (овца) _____.
Певали смо песму о (Србија) _____.
Они говоре о (летовање) _____ на (море) _____.
Читали смо књигу о (Снегуљица) _____ и 7 патуљака.
Време је лепо о (Ускрс) _____ а хладно о (Божић) _____
Мама често прича о (детињство) _____

Ми говоримо о (наши пријатељи) _____
О (што) _____ говорите сада?
Говоримо о (Господин Митић) _____
Јесте ли чули вести о (Госпођи Радовић) _____?
Раде нам је причао о (свој испит) _____
Мислим о (лепа будућност) _____
Учитељ је говорио о (историја) _____ Канаде.
Филм је снимљен о (живот) _____ Вука Караџића.
Вук је написао књигу о (Први Српски Устанак) _____

• Вежбе са предлозима НА и У - уместо (?), да ли треба НА или У? (пазите падеже!)

• Drills with prepositions NA and U - instead of the (?), do you need NA or U? (watch what case you use!)

Прошлог лета моја породица је била (?) _____ (море) _____, а
ове године идемо (?) _____ (Француска) _____.

Јован остаје (?) _____ (Хамилтон) _____, а ја
идем (?) _____ (Торонто) _____

Моја књига је (?) _____ (моја соба) _____, а твоја је
(?) _____ (стол) _____

Тата седи (?) _____ (степенице) _____, а мама седи
(?) _____ (столица) _____

Филип је био (?) _____ (биоскоп) _____ а Савета је
била (?) _____ пијаци _____.

Тетка остаје пет недеља (?) _____ (Лондон) _____
_____, па онда долази (?) _____ (Хамилтон) _____

Ја обично ручам (?) _____ (кухиња) а мој брат воли да једе (?)
(трпезарија) _____

Смиља студира (?) _____ (Хамилтонски универзитет) _____
_____, а Симо студира (?) _____ (Торонтски
универзитет) _____.

Симићи станују (?)____ (лепа нова кућа), а Тешићи станују (?)
(стари стан) _____

Радмила станује (?)____ (западни део) града _____
_____.

Ујак је данас (?)____ (Скопље)_____ а сутра се
враћа (?)____ (Лесковац)_____.

• Одговорите на питања (Датив или Локатив?)

• Answer the questions (Dative or Locative?)

Где се продају књиге?

Коме пишеш писма?

Где живи твоја баба?

Где је твоја школа?

О чему мислиш?

У којој соби спаваш?

Где пливате?

Где је ваша кућа?

О чему се пева у следећим песмама?

«Боже Правде»

«О Канада»

«Ој Мораво»

«Тамо Далеко»

«Олд Мекдоналд»

О чему се прича у следећим причама?

Пепељуга

Нојев Потоп

Снегулица

Где живе следеће животиње?

Медведи

Китови

Кокошке

Лавови

Свиње

Жабе

Мајмуни

Ајкуле

Гориле

Пчеле

Веверице

Ирваси

Где би најрадије ишао (ишла) на одмор?

НАШ СВЕТ OUR WORLD

- *Требаће вам атлас и карта света!*
- *You'll need an atlas & world map!*

КОНТИНЕНТИ

Европа Северна Америка Јужна Америка Азија
Африка Аустралија Антарктика

На коме континенту су рођени твоји родитељи? Баба и Деда?

Која је држава највећа на свету?

Која је држава највећа, а која је најмања у Европи?

Која је држава најдужа у Јужној Америци?

Које се Афричке државе налазе на Екватору?

Колико држава има у Северној Америци, а колико их има у Азији?

• **Који је главни град:** Србије, Канаде, Француске, Енглеске, Грчке, Русије, Израила, Вијетнама, Бразила?

• **Чији је главни град:** Вашингтон, Рим, Мадрид, Каиро, Токијо, Праг, Беч, Лима, Буенос Ајрес?

• **Где живе:** Португалци, Кинези, Швеђани, Немци, Срби, Бугари, Холанђани, Грци, Индуси, Мексиканци, Швајцарци?

• **Како се зову становници:** Мађарске, Румуније, Арабије, Турске, Норвешке, Италије, Канаде, Монголије, Кореје?

• **Који језик говоре:** Французи, Срби, Кинези, Шпањолци, Јевреји, Украјинци, Пољаци, Чеси, Финци ?

ПРИЛОЗИ ADVERBS

Прилози су речи које описују кретњу или радњу. Прилози су за глаголе као оно што су предлози за именице.

Adverbs are words that describe a motion or action. Adverbs describe verbs, a lot like adjectives describe nouns.

У српском језику, прилози ЗА НАЧИН имају само једну форму: завршавају се на -О (значи, идентични су предлозима средњег рода).

In Serbian, adverbs OF MANNER have only one form: they all end in O (that means they're identical to neuter adjectives).

н.пр., Птица **весело** пева.
Ката **одлично** учи.

Марко **брзо** трчи.
Снег **тихо** пада.

•Вежбајмо прилоге - Let's practice adverbs.

За свако питање напишите 4 прилога. Прочитај из на глас.

For each questions write 4 adverbs. Read them out loud.

Како лети птица?

Како гори ватра?

Како свира фрула?

Допуните реченице прилозима. Complete the sentences with adverbs.

Матија _____ скаче

Живана пише _____

Подморница плови _____

Река _____ тече

Аутобус _____ вози

Пита _____ мирише

Труба свира _____

Облаци _____ лебде

Дејан _____ мисли

Станка црта _____

• И ове речи су прилози за начин: •These are also adverbs of manner:

ДОБРО (well), ЛЕПО (nicely), КАКО (how), ОВАКО (in this way), ТАКО (in that way), НИКАКО (not at all), НЕКАКО (somehow).

Поред прилога за начин, постоје прилози за МЕСТО, ВРЕМЕ, УЗРОК, КОЛИЧИНУ, и за ИСТИЦАЊЕ.

Other than adverbs describing the manner in which an action is done, other adverbs describe PLACE, TIME, CAUSE, QUANTITY and EMPHASIS.

• *УЗ ГЛАГОЛЕ СТОЈЕ ПРИЛОЗИ ЗА МЕСТО, ВРЕМЕ И НАЧИН.*

• *WITH VERBS, WE USE THE ADVERBS FOR PLACE, TIME & MANNER.*

МЕСТО - PLACE: онде (here), овде (there), туда (here, this way), свуда (everywhere, every way), овамо (over here), онамо (over there), куда (where, which way), камо (whence), горе (up), напред (forward), позади (behind, back there), ван (outside), близу (near), преко (across).

ВРЕМЕ - TIME: јуче (yesterday), данас (today), сутра (tomorrow), ујутру (in the morning, am), увече (in the evening, pm), пре (before), после (after), кад(а) (when), сад(а) (now), некад(а) (sometimes), никад(а) (never), тек (as soon as), већ (already).

• *НЕКИ ПРИЛОЗИ СТОЈЕ УЗ ПРИДЕВЕ И ПРИЛОГЕ.*

• *SOME ADVERBS ARE USED WITH ADJECTIVES AND OTHER ADVERBS.*

врло (very) необично (unusually) сасвим (totally)

• *ДРУГИ ПРИЛОЗИ СТОЈЕ УЗ ИМЕНИЦЕ, нпр. прилози за количину.*

• *OTHER ADVERBS ARE USED WITH NOUNS, ie., those for quantity.*

КОЛИЧИНА - QUANTITY: мало (a little), много (many), доста (enough), нешто (a bit, some), неколико (a few).

• *НЕКИ ПРИЛОЗИ СЛУЖЕ ЗА ИСТИЦАЊЕ ДРУГИХ РЕЧИ.*

• *SOME ADVERBS SERVE TO EMPHASIZE OTHER WORDS.*

ИСТИЦАЊЕ - EMPHASIS: бар (at least), чак (even), ево (here), ето (there; look!), тек (just; only; just about; until), већ (already), баш (truly, exactly, just, even),.

КОМПАРАТИВЕ ИМАЈУ САМО ПРИЛОЗИ ЗА НАЧИН, КОЛИЧИНУ И

МЕСТО. (правила за писање ових компаратива су као и за остале

компаративе... читајте даље да их научите.)

ADVERBS OF MANNER, QUANTITY, AND PLACE HAVE COMPARATIVE

FORMS. (the rules for writing these comparatives are just like the rules for ordinary comparatives...to learn them, just read on.)

нпр., брзо - брже - најбрже; весело - веселије - највеселије.

УПОРЕДБЕ COMPARISONS

За поређење се користе специјални облици придева који се зову КОМПАРАТИВИ.

Things can be compared if we use special forms of adjectives called COMPARATIVES.

Компаративи се обично формирају додавањем **-ЈИ, -ЈА, -ЈЕ** или **-ИЈИ, -ИЈА, -ИЈЕ** али постоје многа правила и многи изузеци које ће вам учитељ(ица) показати!

н.пр. стар - старији нов - новији црн - црнији
скуп - скупљи танак - тањи дуг - дужи
тих - тиши строг - строжи љут - љући

ПАЗИ! 1. Види како се некад претвара изговор речи - «умекшава» се.
(Т--> Ћ, Г--> Ж, Х--> Ш, Д--> Ђ, К--> Ч)

2. Завршеци (као -ак, -ок, -ео) се некад губе

3. После слова П, Б, В --> додаје се Л

(н.пр., груб - грубљи, скуп - скупљи)

4. Пази да компаратив одговара роду именице

(старији брат, старија сестра, итд.)

*5. Додавањем **НАЈ-** на почетку компаратива добијамо форму **СУПЕРЛАТИВ** (н.пр., стар - старији - најстарији)

• Сад пробајте ви: Који су компаративи следећих придева?

• Now you try it: What are the comparatives of these adjectives?

хладан	прљав	висока	светло	тамна	леп
далеко	ниско	блиско	бучан	тих	велика
мала	мека	тврда	дуг	кратак	свето
слан	дебео	весео	добар	рђав	сладак
брзи	спори	чисто	тужна	мирна	мио
драга	веран	оштар	туп	нежан	свеже
укусно	слаб	јак	често	важно	ситна

(покушајте да напишете и суперлативе! try writing the superlatives!)

Неки прилози такође имају своје компаративе:

н.пр., **брзо - брже - најбрже**

Павле трчи брзо, Станко трчи брже, а Мара трчи најбрже.

весело - веселије - највеселије

Врабац весело пева, сеница веселије, а шева највеселије!

Како се користе компаративи и суперлативи у реченици?

Може се писати или говорити овако:

ОД + Генитив

н.пр., Слон је већи **од** миша. Марко је јачи **од** свих нас.
Мед је слађи **од** шећера. Тетка је старија **од** мајке.

ИЛИ

НЕГО + Номинатив

н.пр., Слон је већи **него** миш. Марко је јачи **него** сви ми.
Мед је слађи **него** шећер. Тетка је старија **него** мајка.

•Сад пробајте ви: саставите реченице у којима упоређујете две ствари или две особе. Дате су вам 2 именице и 1 придев.

• Now try it: write sentences comparing two things or two people.

You are given 2 nouns and 1 adjective for each.

Марко, Милан - јак
Канада, Африка - хладна
Голуб, врана - леп
сунце, месец - далеко
вуна, дрво - чврсто
жирафа, газела - велика
кајмак, млеко - слано
планина, кућа - високо
воће, бонбони - здраво
пријатељ, злато - вредно

Мила, Јана - лепа
Коњ, магарац - брз
цигла, перо - тешко
вуна, дрво - мека
чорба, супа - густа
злато, сребро - скупо
небо, море - широко
школа, лопта - важна
књига, кино - корисна
мајка, све - мила

ИНСТРУМЕНТАЛ INSTRUMENTAL

When we need to say: Кад треба да кажемо:

- начин на који се нешто дешава - the means by which something is happening. (нпр. Пишем оловком, Путујем возом)
- да се нешто редовно дешава - that an action occurs regularly (нпр., Идемо у цркву недељом, а понедељком идемо у школу)
- како се нешто дешава - how something happens (нпр. Воз иде великом брзином, Ласта лети вијугавим летом)
- ближе особине нечега или некога - specific qualities of a person or thing (нпр., Ми смо пореклом Срби, Ћилим је вуном рађен.)
- **СА, С** (with), **ПРЕД** (before, in front of), **ПОД** (beneath, under), **НАД** (above), **МЕЂУ** (between), **ЗА** (behind)

we change the endings of nouns and adjectives to the *Instrumental* мењамо падеж, и пишемо речи у *инструменталу*.

ИНСТРУМЕНТАЛ одговара на питања
С КИМ? и С ЧИМ?

нпр.,	НОМИНАТИВ		ИНСТРУМЕНТАЛ
<u>МУШКИ РОД:</u>	добар ђак		са добрим ђаком
	- -	-->	<u>ИМ</u> <u>ОМ</u>
<u>ЖЕНСКИ РОД:</u>	добри ђаци		са добрим ђацима
	И И	-->	<u>ИМ</u> <u>ИМА</u>
<u>ЖЕНСКИ РОД:</u>	лепа жена		са лепом женом
	А А	-->	<u>ОМ</u> <u>ОМ</u>
<u>СРЕДЊИ РОД:</u>	лепе жене		са лепим женама
	Е Е	-->	<u>ИМ</u> <u>АМА</u>
<u>СРЕДЊИ РОД:</u>	плаво перо		плавим пером
	О О	-->	<u>ИМ</u> <u>ОМ</u>
<u>СРЕДЊИ РОД:</u>	плава пера		плавим перима
	А А	-->	<u>ИМ</u> <u>ИМА</u>

•Notes:

1. Some singular masculine nouns take the ending **-EM** instead of **-OM**, if the noun ends in Ж Ш Ч Ћ Ђ Џ Ј Љ Њ Њ (коњем, ножем...)
2. For singular feminine nouns ending in a consonant (љубав, радост, пећ, реч...), the instrumental ending is **-ЈУ** (једном речју, са великом радошћу, Ускликнимо с љубављу...)
3. Use the preposition **СА** for people, things, food (са Биљаном, са татом, са шећером) but **DO NOT USE СА** for transportation (авионом, NOT са авионом; бициклом, NOT са бициклом) or for "instruments" or things you use to do an action (оловком, NOT са оловком; штапом, NOT са штапом)
4. **ПРЕД, ПОД, ЗА, НАД, МЕЂУ** take Instrumental, but **ИСПРЕД, ИСПОД, ИЗА, ИЗНАД, ИЗМЕЂУ** all take Genitive! Be careful!
5. **ПРЕД, ПОД, НАД**, all have an **-А** added to the end when they are used in front of personal pronouns **МНОМ, ЊИМ, ЊОМ, ЊИМА** (нпр., Преда мном је седела Милица).

•Личне заменице у Инструменталу:

•Personal Pronouns in Instrumental:

ЈА: Пођи са **МНОМ**. ТИ: Дошао сам са **ТОБОМ**.
ОН: Певам са **ЊИМ**. ОНА: Говорим са **ЊОМ**.
МИ: Била је Рада са **НАМА**. ВИ: Ко ће да иде са **ВАМА**?
ОНИ, ОНЕ: Са **ЊИМА** често разговарам.

• Сад пробајте ви: одговорите на питања

• Now you try it: answer the following questions

Којом руком пишеш? Којом руком се крстиш? Чиме црташ? Чиме се сече дрво? Чиме се реже хлеб? Чиме се пише писмо? Чиме се купују играчке? Чиме ћеш охладити пиће? Чиме ћеш мешати супу?
Како долазиш у школу? Како се најбрже стиже у Европу? Каквим возилом се најлакше иде у Торонто? Како лети птица, а како лете људи? Како ходају људи, а како иду змије?
Чиме се игра кошарка? С ким волиш да играш кошарку? Чиме се игра тенис? С ким разговараш?
Којим данима идеш у основну школу? Којим даном идеш у српску школу? Којим даном се одмараш? Којим даном ради пијаца у граду?
С ким идеш у биоскоп? С ким говориш српски? С ким говориш енглески? С ким се свађаш? С ким се шалиш? С ким си озбиљан?
Где виси лустер? Где лежи ћилим? Где виси кандило? Где стоји хоровађа? Где стоји учитељица? Где спава мачка? Шта лети над нама? Шта нам је под ногама?
ЈЕСИ ЛИ ЗАДОВОЉНА / ЗАДОВОЉАН СВОЈИМ УЧЕЊЕМ?

ВОКАТИВ VOCATIVE

Вокатив се користи само за дозивање и ословљање:
Vocative is used for calling or addressing people & things:

О, мамо! Хеј, Јоване! Опа, коловођо!
Ој, Србијо, међу шљивама... Ој, Косово, колевко српства...
Милане, донеси ми ту књигу. Дај ми, Милице, оно писмо.

нпр.,	НОМИНАТИВ	ВОКАТИВ
<u>МУШКИ РОД:</u>		
	добар ђак	добри ђаче!*
	- -	--> И Е
	добри ђаци	добри ђаци
	И И	--> И И
	Јован	Јоване!
	мој пријатељ	мој пријатељу!**
<u>ЖЕНСКИ РОД:</u>		
	лепа жена	лепа жено!
	А А	--> А О
	лепе жене	лепе жене
	Е Е	--> Е Е
	Марија	Маријо!
	тамна ноћ	тамна ноћи.***
<u>СРЕДЊИ РОД:</u>		
	плаво перо	плаво перо
	О О	--> О О
	плава пера	плава пера
	А А	--> а а

•Notes:

* masculine nouns ending in
 К changes to Ч
 Г changes to Ж
 Х changes to С

** masculine nouns in vocative add -Е, *except if they end in Ч Ћ Ћ Џ Ј Љ Њ Ш Ж*, then you add -У

*** feminine nouns ending in consonants all add -И in sng. & pl.

- Neuter (средњи род) - no change, same as nominative.

- feminine nouns ending in -ИЦА have the ending -ИЦЕ (*Милице, госпођице, бакице*)

- Occupations and family titles ending in -А take the ending -О (*судијо, мајко, сестро*)

- Adjectives stay same as nominative (*masculine become definite, that is, they end in -И*)

• Сад пробајте ви - Now you try it:

• Допуните и преведите • Complete and translate:

(син) _____, пробуди се! Време је за школу.
Дођи, (кћерка) _____, ручак је на столу.
(Тата) _____, купи ми играчку!
(Отац) _____ наш, који си на небу...
(Радост) _____ моја, волим те!
Честитам ти, (брат) _____, рођендан.
Понеси, (Синиша) _____, кишобран.
Реци ми, (Јелица) _____, где си била?
(Отац Томислав) _____, када почиње служба?
Знаш ли, (Предраг) _____, одговор?
Где су вам, (деца) _____, родитељи?
(Доктор) _____, боли ме глава.
(Наставник) _____, нисам разумео задатак.
Можеш ли ми помоћи, (господин професор) _____ ?
Како сте, (госпођа Иванковић) _____ ?
Е, (мој стари пријатељ) _____, свет се мења!
(Кум) _____, изгоре ти кеса!

• Довршите реченице, па ћете добити наслове српских песама.

• Complete the sentences, and you'll get the titles of Serbian songs.

1. Ој, (Морава) _____, моје село равно.
2. Дуни, (ветар) _____, мало са Неретве.
3. 'Ајд, идемо, (Рада) _____, 'ајд идемо (душа) _____.
4. Хајде, (Ката) _____, хајде (злато) _____.
5. (Београд) _____, граде младости.
6. Која гора, (Иван) _____, разговора нема?
7. Ој, леле, (Стара Планина) _____.
8. Јесен стиже, (дуња моја) _____.
9. Ти, (мома) _____, ти, (девојка) _____.
10. (Бања Лука) _____, и сва твоја села.
11. (Мој Милан) _____, (јабука) _____ са гране.
12. Чујеш, (Сека) _____.
13. (Тамна ноћ) _____, тамна ли си...
14. Где си, да си, (мој голуб) _____.
15. Донеси вина, (крчмарица) _____!

КОНДИЦИОНАЛ CONDITIONAL

Кондиционал је *глаголски начин* који изражава жеље, условне радње, могуће радње, и молбе.

The Conditional is a *verb mood* which expresses wishes, conditional actions, possible actions, and requests.

нпр., -*Ја бих ишао* у биоскоп али немам новца.

-*Она би ти дала* новца, да има.

-*Она је добра, учинила би* ми то.

-*Ми бисмо хтели* да идемо у галерију.

-*Да ли бисте хтели* сутра да идемо?

-*Бисте ли ви путовали* са нама?

- *Да, ми бисмо путовали* са вама.

Кондиционал се пише овако: The conditional is written like this:

ја **бих**

ти **би**

он, она, оно **би** + глаголски придев*

ми **бисмо**

ви **бисте**

они, оне, она **би**

* глаголске придеве смо учили у лекцији о прошлом времену!

- У говору, често се чује само «БИ» за све заменице, али када се пише УВЕК се користе БИХ, БИСМО, БИСТЕ.
- In speech, you often hear only «БИ» for all pronouns, but in writing we must ALWAYS use БИХ, БИСМО, БИСТЕ.

• Сад пробајте ви! Now you try!

• Допуните реченице кондиционалом. Complete with conditional.

Ја (волети) _____ да упознам твоју сестру.

- Па, и она ___(волети) _____ да упозна тебе!

Ми (ручати) _____, али већ каснимо.

Да ли ___ ви (хтети) _____ да попијете лимунаду?

Да имам новца, ја (купити) _____ ту касету.

- Можда ___ ти Сандра (посудити) _____ новац?

Борис (остати) _____ дуже, али нема времена.

Ми (отићи) _____ ако вам сметамо.

Да ли ___ он то (веровати) _____ ?

Баба каже, да нас не (препознати)_____.

Да ли (моћи) _____ да вам помогнемо?

Ја не (волети) _____ да идем на плажу данас.

Веро, да ли ___ ти (певати) _____ ?

- Да, ја (певати) _____ врло радо!

Ти ___ јој (моћи) _____ рећи, да то не ради.

Толико волим да читам, (читати) _____ милион књига!

Ја (водити) _____ Данку у биоскоп, кад она (хтети)_____

Он (сачекати) _____ на аеродрому, кад (моћи) _____

ТАЧНО БУДУЋЕ ВРЕМЕ EXACT FUTURE

- Ово је још једно глаголско време, које означава будућу кретњу или радњу која ће се учинити пре него што се друге радње учине, *ИЛИ* нека будућа кретња или радња која ће се учинити истовремено са неком другом будућом радњом.
- This is another verb tense, which expresses a future motion or action which must occur before some other action occurs, *OR* a future motion or action which will occur at the same time as some other future action.

нпр., **Кад будем видео Тодора, даћу му књигу.**
(*you have to see Todor first before you give him the book)

Ако будем ишао у град, свратићу у библиотеку.
(*you can only drop in to the library if you go downtown)

Чим будем завршио домаћи задатак, поћи ћемо у биоскоп.
(*you have to finish your homework before you go to the theatre)

Док будем возио, слушаћу новости на радиу.
(*when you drive in the future, you'll listen to then news)

- Тачно будуће време често прати речи **АКО, ЧИМ, КАД, ДОК**
- Exact future often follows **АКО** (if), **ЧИМ** (as soon as), **КАД** (when), and **ДОК** (while).

ТАЧНО БУДУЋЕ ВРЕМЕ ПИШЕ СЕ ОВАКО:
EXACT FUTURE IS WRITTEN LIKE THIS:

ја **будем**
ти **будеш**
он, она, оно **буде** + глаголски придев
ми **будемо**
ви **будете**
они, оне, она **буду**

• Сад пробајте ви! (следећа страница..) Now you try! (next page...)

- Допуните реченице тачним будућим временом.
- Complete the sentences with the exact future tense.

Ако (завршити) _____ посао, доћи ћемо.
 Чим (прочитати), _____ даћу ти новине.
 Кад (посетити) _____ баку, поздравићемо је.
 Док (радити) _____, слушаћемо радио.
 Ако (појести) _____ ручак, добићете чоколаду.
 Кад Тања (стићи) _____, дочекаћемо је.
 Чим Дејан (доћи) _____, јавићу ти.
 Чим (нацртати) _____ слику, обојићу је.
 Ако се нико (не јавити) _____, нећемо ићи.
 Кад се Стефанија (спремити) _____, поћи ћемо.

- Допуните реченице - пазите времена!
- Complete the sentences - watch your tenses!

- Ако се (осећати) _____ боље, (доћи) _____ Марта на жур.
- Ко (имати) _____ времена, (скувати) _____ кафу.
- Чим (завршити) _____ студије, Анка (ићи) _____ у Париз.
- Док Живко (певати) _____, Јованка (свирати) _____
- Кад (појести) _____ вечеру, Ристо и ја (играти) _____
 тенис.
- Док Снежa (рецитовати) _____, публика (слушати) _____
- Ко добро (учити) _____, (бити) _____ врло срећан.
- Чим се авион (спустити) _____, путници (изаћи) _____
- Ако (видети) _____ Милана, (рећи) _____ му да сам
 код куће.
- Док ми (гледати) _____ филм, (јести) _____
 кокице.
- Кад (прочитати) _____ књигу, (рећи) _____ како
 ти се свидела.
- Чим (стићи) _____ у Ниш, (јавити се) _____ мојој
 мајци.
- Ко (не слушати) _____ родитеље, (кајати се) _____
- Ако те на једна врата (истерати) _____, ти на друга ући!

ИМПЕРАТИВИ! IMPERATIVES!

Императиви су глаголски начини који изражавају неку радњу или кретњу која је наређена, подстицана, хитна...
Imperatives are a verb mood that express actions or motions which are ordered, encouraged, urgent...

нпр., Седи! Ћути! Пиши! Певај! Реци! Скочи! Пливај!

Императиви имају три главне форме («лица»):

«ТИ», «МИ», и «ВИ».

Imperatives have three main forms: "ти", "ми", and "ви" forms.

Императиви се пишу овако: Imperatives are written like this:

Погледај која је форма трећег лица множине (форма за «они»).

Take a look at the third person plural (the "они" form of a verb).

- Ако се завршава на **-ЈУ** или **-ЈЕ**, «одсеци» У или Е --> сад имаш форму за друго лице једнине («ТИ»)
- If it ends in **-ЈУ** or **-ЈЕ**, "cut off" the У or Е --> now you have the ТИ form of the imperative (second person singular)

нпр. ЧИТАТИ = они читају --> ЧИТАЈ!

БРОЈАТИ = они броје --> БРОЈ!

- Сад, додај **-МО** за форму «ми» (прво лице множине) или **-ТЕ** за форму «ви» (друго лице множине)
- Now, add **-МО** for the "ми" form (first person plural) or **-ТЕ** for the "ви" form (second person plural)

нпр., ЧИТАЈМО, ЧИТАЈТЕ! БРОЈМО, БРОЈТЕ!

- Ако се завршава на **-У** или **-Е**, «одсеци» то последње слово, па онда додај **-И** (за форму «ти»), **-ИМО** (за форму «ми»), **-ИТЕ** (за форму «ви»)
- If the "они" form ends in **-У** or **-Е**, "cut off" the last vowel and add **-И** (for the "ти" form), **-ИМО** (for the "ми" form), **-ИТЕ** (for the "ви" form)

нпр., ЈЕСТИ = они једу --> једи! једимо! једите!

РАДИТИ = они раде --> ради! радимо! радите!

- Постоји и **ОПИСНИ ИМПЕРАТИВ** за треће лице «он» «она» «оно», чија је конструкција једноставно **НЕКА + Садашње време глагола**

- There is also a **DESCRIPTIVE IMPERATIVE** for the third person or «ОН» «ОНА» «ОНО» forms, which is simply written using **НЕКА + Present tense of the verb**
нпр. Нека пева. Нека спава. Нека расте.

NOTES:

1. Some letters will change when you form the imperative:
к --> ц, г --> з, х --> с. (therefore, реци! лези! пеци!)
2. If the verb's "они" form has a long accent before the ending -ЈУ or -ЈЕ, then it follows the second pattern (нпр., гајити = гаји!)

• Сад пробајте ви! Напишите императиве за следеће глаголе.
• Now you try it! Write imperatives for the following verbs.

ИНФИНИТИВ	ТИ	МИ	ВИ
бацити	_____	_____	_____
бежати	_____	_____	_____
борити се	_____	_____	_____
вежбати	_____	_____	_____
гледати	_____	_____	_____
дати	_____	_____	_____
донети	_____	_____	_____
доћи	_____	_____	_____
држати	_____	_____	_____
живети	_____	_____	_____
заборавити	_____	_____	_____
закључати	_____	_____	_____
зауставити	_____	_____	_____
изабрати	_____	_____	_____
испричати	_____	_____	_____
ићи	_____	_____	_____
јавити се	_____	_____	_____
казати	_____	_____	_____
кајати се	_____	_____	_____
крстити се	_____	_____	_____
летети	_____	_____	_____
љубити	_____	_____	_____

мислити			
мешати			
нацртати			
објаснити			
обријати се			
опростити			
памтити			
пећи			
писати			
плести			
подићи			
послати			
поћи			
преместити			
престати			
пробудити се			
пржити			
путовати			
радити			
радовати се			
рећи			
сачувати			
сећати се			
слушати			
стати			
тећи			
трпети			
ћутати			
уживати			
упитати			
ходати			
цветати			
чекати			
честитати			
чувати се			
шкрипити			

**...Читај као
што је
написано.**

МОЛИТВА ГОСПОДЊА

Оче Наш, који си на небесима, да се свети име Твоје, да дође царство Твоје, да буде воља Твоја и на земљи као на небу; Хлеб наш насусшни дај нам данас, и опрости нам дугове наше као што и ми опраштамо дужницима својим; и не уведи нас у искушење, но избави нас од зла.

МОЛИТВА ПРЕСВЕТОЈ БОГОРОДИЦИ

Богородице Дјево, радуј се, благодатна Маријо, Господ је с Тобом. Благословена си Ти међу женама и благословен је плод утробе Твоје, јер си родила Спаситеља душа наших.

МОЛИТВА ПРЕ УЧЕЊА

ПреблагИ Господе, пошаљи нам благодат најсветијега свога Духа, који обасјава и крепи наше душевне моћи, пазећи на предавану нам науку, израсли Теби Створитељу нашем на славу, родитељима својим на радост, а отаџбини нашој на корист.

СИМВОЛ ВЕРЕ

1. Верујем у једнога Бога Оца, Сведржитеља, Творца неба и земље и свега видљивог и невидљивог.
2. И у једног Господа Исуса Христа, Сина Божијег, Јединородног, од Оца рођеног пре свих векова; Светлост од Светлости, Бога истинитог од Бога истинитог, рођеног не створеног, једносушног са оцем, кроз кога је све постало.
3. Који је ради нас људи и ради нашега спасења сишао с неба, и оваплотио се од Духа Светог и Марије Дјеве и постао човек.
4. И који је распет за нас у време Понтија Пилата, и страдао и погребен;
5. И који је васкрсао у трећи дан као што је писано

6. И који се узнео на небеса и седи с десне стране Оца

7. И који ће опет доћи са славом, да суди живима и мртвима, чијем Царству неће бити краја.

8. И у Духа Светога, Господа, животворног, који од Оца исходи, коме се са Оцем и Сином заједно клања, и заједно се слави, који је говорио кроз пророке

9. У једну свету, васељенску, и апостолску Цркву

10. Исповедам једно крштење за опроштење грехова

11. Чекам васкрсење мртвих

12. И живот будућег века, Амин.

СВЕТЕ ТАЈНЕ

1. Крштење
2. Миропомазање
3. Причешће
4. Покајање (Исповед)
5. Брак
6. Свештенство
7. Јелеосвећење

ДАРОВИ СВЕТОГ ДУХА

1. Мудрост
2. Разум
3. Савет
4. Снага
5. Знање
6. Побожност
7. Страх Божији

ПЛОДОВИ ДАРОВА СВ. ДУХА

1. Љубав
2. Радост
3. Мир
4. Стрпљење
5. Благост
6. Доброта
7. Истина
8. Смерност
9. Уздржљивост
10. Скрамност
11. Умереност
12. Невиност

БЛАЖЕНСТВА

Блажени су сиромашни духом, јер је њихово царство небеско.

Блажени су они који плачу, јер ће се они утешити.

Блажени су кротки, јер ће они наследити земљу.

Блажени су гладни и жедни правде, јер ће се они наситити.

Блажени су милостиви, јер ће они бити помиловани.

Блажени су они који су чиста срца, јер ће

они Бога гледати.

Блажени су миротворци, јер ће се они назвати синовима Божијим.

Блажени су изгнани правде ради, јер је њихово царство небеско.

Блажени сте, ако вас усрамоте и прогоне и рекну против вас свакојаке зле речи лажући, Мене ради. Радујте се и веселите се, јер је велика плата ваша на небесима.

ДЕСЕТ БОЖИЈИХ ЗАПОВЕСТИ

1. Ја сам Господ Бог Твој, немој имати других богова осим Мене.
2. Не прави себи кипа нити икаква лика, не клањај му се, нити му служи.
3. Не употребљавај име Божије узалуд.
4. Светкуј дан недељни, шест дана ради и свршуј све послове своје, а дан седми поштуј Господу Богу Твоме.
5. Поштуј оца свога и матер своју, да срећан будеш и дуго поживиш на земљи.
6. Не уби.
7. Не учини прељубе.
8. Не укради.
9. Не сведочи лажно на другога.
10. Не пожели ништа што је туђе.

СВЕТОСАВСКА ХИМНА

Ускликнимо с љубављу
Светитељу Сави,
Српске цркве и школе
светитељској глави!
Тамо венци, тамо слава
где наш српски пастир Сава.

*Појте му, Срби,
песму и утројте!*

Благодарна Србијо,
пуна си љубави,
према своме пастиру
Светитељу Сави.
Цело Српство слави славу,
свога Оца, Светог Саву.

*Појте му, Срби,
песму и утројте!*

Милешево слави се
телом Светог Саве,
кога славе сви Срби
с обе стране Саве.
Синан Паша ватру пали,
тело Светог Саве спали,

*Ал' не спали славе
нити спомен Саве!*

Пет Векова Србин је
у ропству чамио,
Светитеља Саве
име је славио.
Свети Сава Србе воли
и за њих се Богу моли!

*Појте му, Срби,
песму и утројте!*

Да се Српске све земље
скоро уједине,
сунце правде, слободе,
да нам опет сине,
да живимо сви у слози,
Свети Саво, ти помози!

*Почуј глас свог рода,
Српскога народа!*

УСКРШЊИ ТРОПАР

Христос воскрес из мртвих,
Смертију смрт поправ,
и сушчим во гробјех живот даровав!

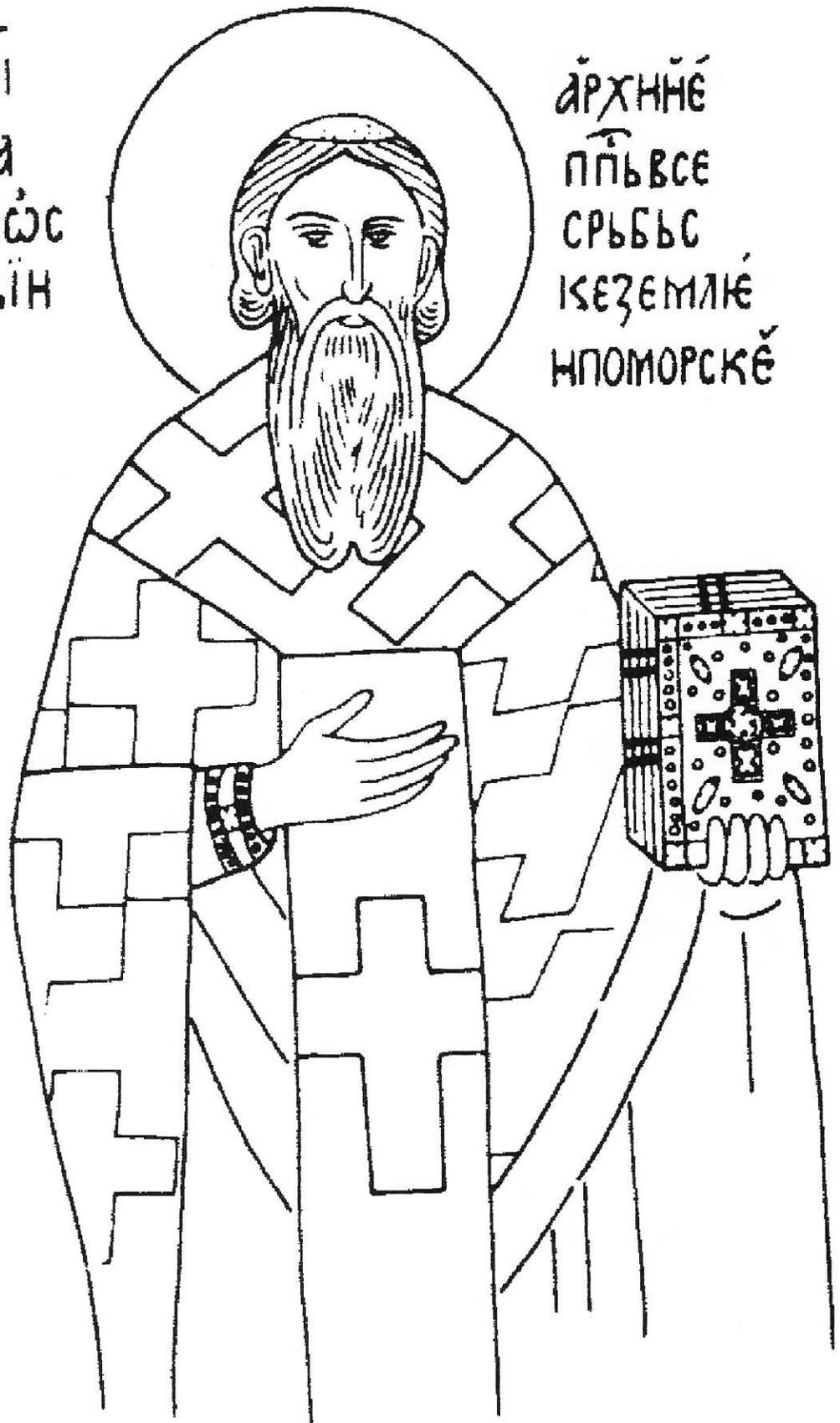
БОЖИЋНИ ТРОПАР

Рождество твоје, Христе Боже наш,
возсија мирови свјат разума,
в нем бо звјездам служашчи звјездоју
учахусја Тебје клањатисја, солнцу правди,
И тебе вједјети с висоти востока,
Господи, Слава Тебје!

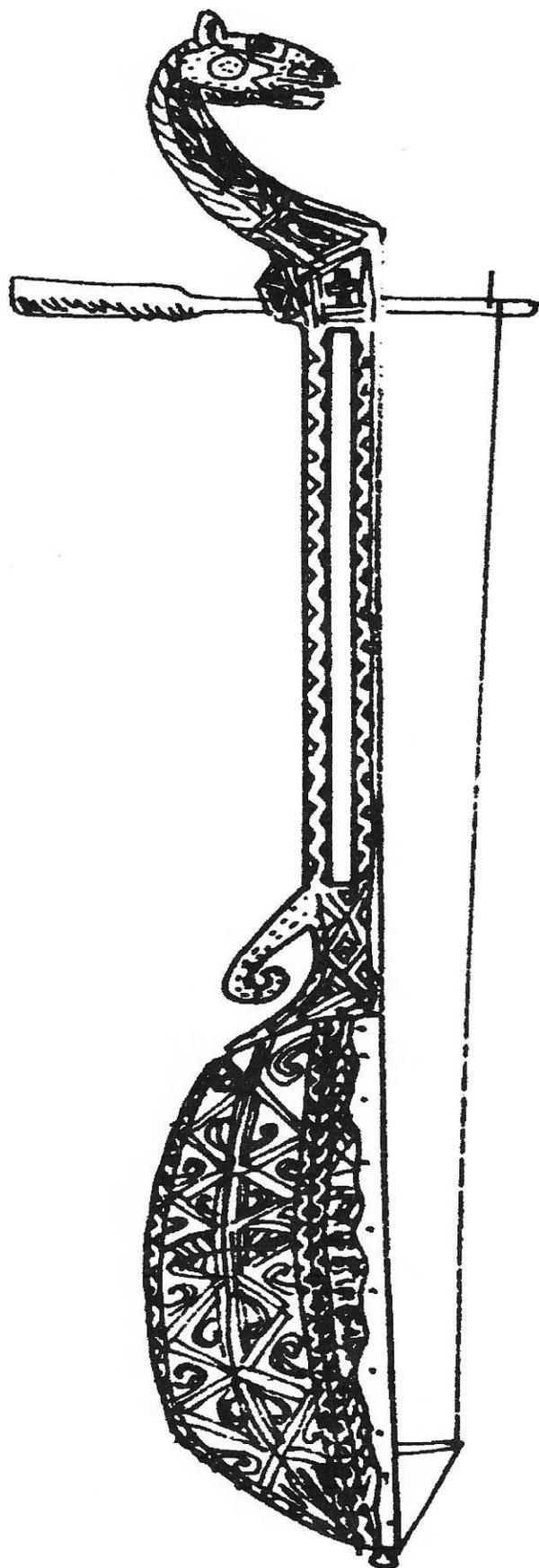
СЛАВСКА

Ко пије вино у славу Божју,
Помоз' му, Боже, и славо Божја!
А шта ј' лепше од славе Божје,
и од вечере с правдом стечене?

СТЫ
САВА
ПРЪОС
ЩНЫН

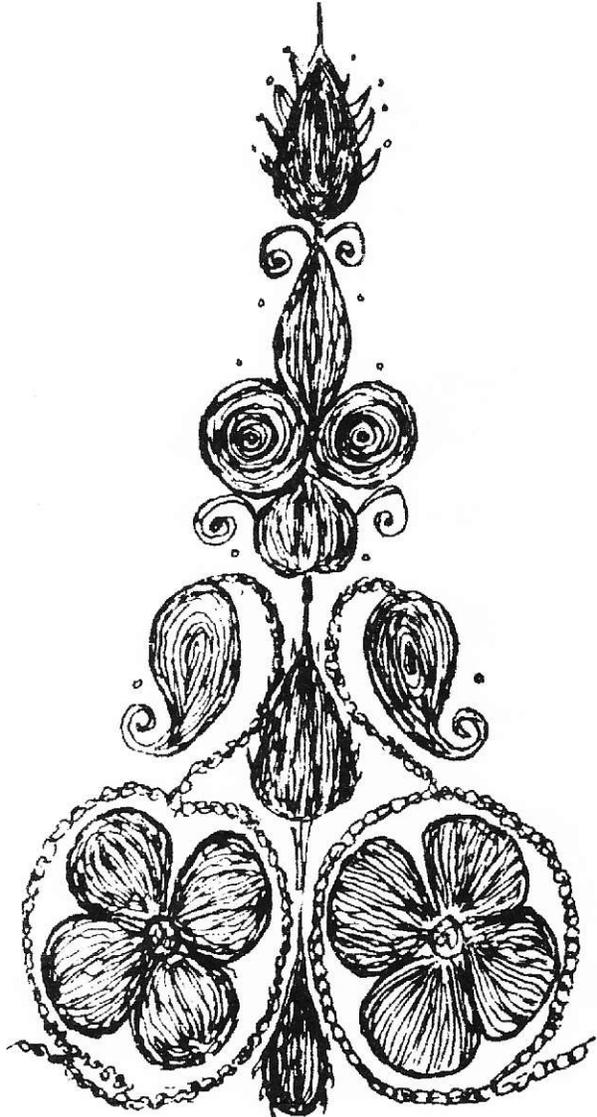
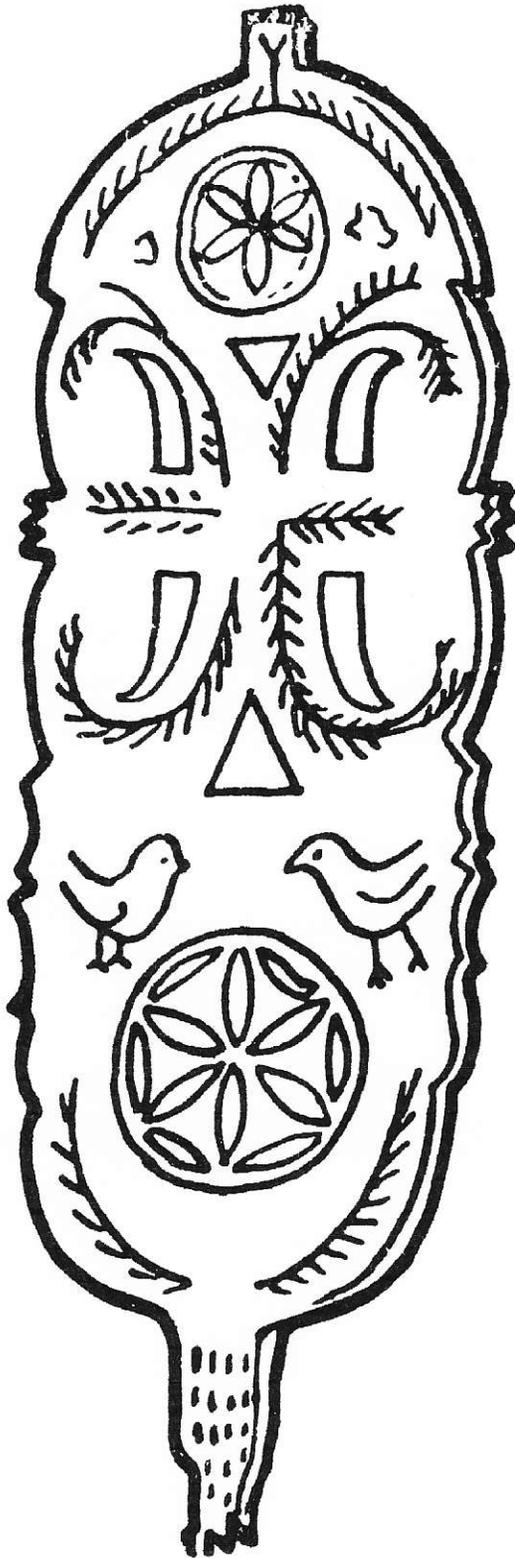

АРХННЁ
ПЪВСЕ
СРЪБЪС
КЕЗЕМЛЮ
ИПОМОРСКЁ

ГУСЛЕ

Српске Народне Приче

Тамни Вилајет

Приповеда се како је неки цар, дошавши са војском на крај света, пошао у тамни вилајет, где се никад ништа не види. Не знајући како ће се натраг вратити, на улазу оставе ждребад од својих кобила, да би их кобиле из оне помрчине извеле.

Када су ушли у тамни вилајет, под ногама су осећали неко ситно камење, а из мрака се чуо глас:

«КО ОВОГА КАМЕНА ПОНЕСЕ
КАЈАЋЕ СЕ,

А КО НЕ ПОНЕСЕ КАЈАЋЕ СЕ!»

Неки су помислили, «Кад ћу се кајати, зашто да га понесем?»

Други су мислили, «Кад ћу се ионако кајати, што да не понесем?»

Кад су их кобиле извеле из таме на светло, угледаше да је камење било све драго камење. Онда они који нису ништа понели покајали су се што нису, а они што јесу... покајали су се што нису понели више.

(записао Вук Стеф. Караџић)

Девојка и дванаест месеци

Једна жена је имала две кћери: рођену кћи, и пасторку. Своју је кћерку пуно волела, а сироту пасторку, да је могла, удавила би у капи воде. Стално ју је грдила и тукла. Иако ју је толико мучила, пасторка је ипак била јака и здрава као дрен, а њена рођена кћи увек болесна, бледа, сама кост и кожа.

Видећи пасторку тако здраву и лепу, а кћерку тако слабу, жени је било веома тешко. Много је размишљала какво зло би могла да нанесе пасторки,

и једне вечери пошаље на јену чесму која ја била изван града. Близу чесме било је неко чаробно дрво под којим су се сакупљали зли духови. Жена је мислила да ће јој пасторку зли духови однети, никад да се врати.

Пође сирота девојка ноћу да захвати воде. Кад је дошла до дрвета, угледа једанаест људи и једну стару жену како седе около дрва. Међу људима је било младих и старих, ниских и високих, а жена је била врло намргођена - то је била Баба Марта (месец март). Остали су били једанаест месеци у години. Кад их је све девојка угледала, савлада у себи страх и рече им: «Добро вече. Шта радите, како сте, јесте ли добро?»

«Бог ти добра дао, мала», рекоше јој месеци, «добро смо. А како си ти, и зашто по глуво доба ноћи идеш по воду? Зар те није страх?»

«Е, а ко ме пита. Како бих могла да не идем када ме маћеха шаље?», рече им девојка.

«Заиста је тако девојко», рече јој Баба Марта, «Него, да те нешто упитам. Који су месеци у години лепши, а који су ружнији?»

«О, добра бако, сви су месеци у години лепи!» одговори мала.

«Па онда пођи у здравље, душо», рекоше јој сви, «пођи и буди благословена, и нека ти при свакој речи коју изговориш из уста падне дукат.»

Девојка захвати воде па оде кући и куцну на врата. Изађе маћеха да јој отвори. Видећи је са пуним тестијама, било јој је криво што се девојка жива вратила. «Па, то си ти!», рече маћеха.

«Јесам, нано», одговори девојка... а из уста јој испадеше два дуката.

«КАКО ТО?!» чудила се маћеха. И девојка јој све исприча, и за сваку реч коју је изговорила, испао јој је из уста један дукат. Како су падали, тако их је

девојка сакупљала, и ускоро је напунила три корпе злата.

Љубоморна маћеха није хтела да губи време, па исте вечери пошаље и своју кћер на чесму, говорећи јој:

«Хајде, кћери, иди захвати воду, да те благослове месеци, да ти по свакој речи испадају дукати из уста...»

Кћерка оде на чесму, и пошто се поздравила месеце, они је упиташе, «Који су месеци бољи, а који су гори?»

Она се мало замисли, па онда рече: «Зар ви не знате који су бољи а који су гори? Чак и мала деца знају који су гори а који су бољи. Јануар и фебруар су рђави, Баба Марта је превртљива и променљива... а и остали нису много бољи, али шта да радимо, пали смо им у руке па нека раде са нама шта желе.»

«Хајде, благословена буди», рече јој Баба Марта, «и чим коју реч проговориш, нека ти из уста испадају змије».

И тако, чим се вратила кући и чим је рекла прву реч мајци, испадале су јој из уста змије.

Мајка врисну, «ШТА ЈЕ ОВО КЋЕРИ!? Зашто ти не испадају из уста дукати као твојој проклетој полусестри? Јао, каква ли нас несрећа снађе!»

КО ДРУГОМЕ ЈАМУ КОПА, САМ У ЊУ УПАДА.

Откуд човеку осамдесет година

Када је Бог стварао свет, хтео је дати човеку само тридесет година да живи.

«Ти ћеш бити цар међу свим мојим створењима», рекао је човеку, «бићеш млад, здрав, леп, јак, паметан, и живећеш тридесет година».

Човеку је било врло мило царство у

свету, али му није био мио кратак живот, али ипак Богу није рекао ништа.

После човека Бог створи магарца, и рече му, «Ти ћеш се хранити најгором храном, па и ње нећеш свакад бити сит; име твоје биће ругло међу људима, којима ћеш носити најтеже терете, и чините услуге које им нико друго не би учинио, а као награду за то примаћеш батине уздуж и попреко. А живећеш тридесет година.»

Магарац одговори, «Господе, када ћу бити на таквим мукама, много ми је тридесет година. Може ли бити да живим десет?».

«Може, нека буде по жељи твојој» рече Бог. А човек помисли, па упита Бога, «Господе, дај мени тих двадесет година које магарац неће!» Бог приста на то, и даде човеку још двадесет година живота.

Иза тога, Бог створи пса. «Што се год назове твоје, бранићеш и чуваћеш; лајаћеш на сваку опасност чим је осетиш, а осећаћеш је увек издалека; нећеш имати ни сна ни одмора; нећеш никад ни доручковати ни вечерати. И све то ћеш чинити више за другог него за себе. Живећеш и ти тридесет година.

А пас ће рећи, «Господе, када ће ми ионако бити тако немиран живот, могу ли да живим само десет година?»

«Може, нека буде по жељи твојој» рече Бог. А човек помисли, па упита Бога, «Господе, дај мени тих двадесет година које пас неће!» Бог приста на то, и даде човеку још двадесет година живота. «Човече, дајем ти их онакве какве су».

Најзад Бог створи мајмуна.

«Мајмуне, ти ћеш да личиш много на човека, али нећеш бити толико уман нити ћеш ходати усправно. Пењаћеш се уз дрвеће, скакаћеш с гране на грану, и што видиш да раде други, то ћеш и ти

радити, не знајући зашто то радиш. И ти ћеш живети тридесет година».

Мајмун се Богу пожали, «Господе, таквог живота досат ми је двадесет година, тридесет ми је много».

«Добро, нека буде по жељи твојој.» рече Бог. А човек опет помисли, па упита Бога, «Господе, дај мени тих десет година које мајмун неће!» Бог приста на то, и даде човеку још десет година живота. «Човече, и њих ти дајем онакве какве су».

И човек се радовао као мало дете што је набрао себи целих осамдесет година живота. И тако сада, док је човек жив, године су му онакве какве му је Бог дао. Од рођења до тридесет година, он је леп, млад, здрав, јак, и паметан. Од своје тридесете године до педесете, ради као магарац да би хранио жену и децу, да би нешто стекао. Од педесете до седамдесете, живот је лакши, али тврдо чува и брани оно што је стекао и као пас лаје на сваку опасност. Од седамдесете до осамдесете, руке се тресу, колена клецају, очи не виде, уши не чују, памет исхлапи - човек се помајмуни, и мора да га пазе као дете.

Еро и Кадија

Чувао Ера кадијина говеда, па имао и своју једну краву, те ишла са кадијиним говедама. Једном се догоди те се победе кадијина крава с Ерином, па Ерина крава убоде кадијину на место.

Онда Еро брже-боље отрчи кадији: «Честити кадијо, твоја крава убола моју краву!». «Па, Еро, ко је крив, је ли је ко натерао?» упита кадија. «Није нико, него су се поболе саме» одговори Еро. «Еј, онда, тако - стоки нема суда» одлучи кадија.

Али онда се Еро досети, и викне,

«Ама чујеш ли ти, кадијо, шта ти кажем? Моја крава убола твоју краву!». Кадија се изненади и рече, «А, море, стани да погледам у законик, каква је казна...» али Еро га ухвати за руку и каже, «Е, нећеш, Бог и Божја вера, кад ниси гледао мојој у законик, онда нећеш ни твојој!»

Еро и Турчин

Орао Турчин ралицом по страни изнад некакве ћуприје, а Еро путем терао неколико натоварених коња. Кад се Еро приближи, Турчин почне викати своје волу, «*Ћа, Шароња, ћа! И ти имаш памет а Еро га нема!*». У том дође Еро на ћуприју, натера коње преко ћуприје, те почне запомагати «Јао, мени, до Бога! Шта ћу сад!» А Турчин, кад то чује, брже-боље заустави волове па стрчи к њему, и пита, «Шта је, море, Еро?!»

«Јој, мени, до Бога милога! Ето, одоше ми коњи, а ја остадох пред водом», рече Еро. Турчин му каже, «Па хајде и ти за коњима...». «Не смем, господару, туда ни за живот прећи!», кука Еро. Турчин се томе чудило, па каже Ери, «Хајде, Еро, не лудуј. Како не смеш преко ћуприје кад народ иде преко ње са колима и коњима натовареним?». Али Еро неће па неће, него само јауче и лелече. Онда му Турчин понуди, «Па шта ћеш дати да те пренесем ја не леђима?» «Па шта желиш, господару?» упита Еро. Договоре се Еро и Турчин за дванаест *перпера*.

Упрти Турчин Еру и пренесе га преко ћуприје, а када га спусти на оној страни, Еро стаде тражити новац по џеповима. На крају каже, «Немам, господару, ни перпера!». Турчин се наљути, и викну «Како немаш, бре!? Хајде опет на леђа, да те вратим».

Еро узјаше опет Турчина, и опет га прејаше преко ћуприје. Турчин га збаци на земљу и каже, «Ето, цркни ту кад се плашиш прећи а немаш чим да платиш!». Турчин се врати својим воловима и опет почне орати, кад Еро претчи преко ћуприје, и с друге стране викне Турчину:

«Еј, Турчине, гледај како твој Шароња има памети а Еро га нема! Ипак сам на теби два пута прејахао ћуприју!»

Еро и Цар

Еро је сваке године носио Цару поклон најбољег воћа из своје баште, а једне године каже својој жени, «Сутра ћу цару носити дуње, јер су велике и лепо родиле». Жена му рече, «Немој дуње, штета је, јер их наша деца воле. Него понеси Цару корпу смокава, драже ће му бити него дуње».

Он је послуша, и набере корпу најлепших смокава. Оде Цару, а Цар је већ ручао, па је био добро расположен. Цар рече Ери, «Добро ми дошао, Еро, дођи седи наспрам мене».

Кад Еро седе, а сави руке на прсима и погледа Цара у очи, Цар узе ону корпу смокава, па једну по једну узимаше и Еру у главу гађаше, што је могао више и јаче. А Еро, сваки пут кад га је Цар погодио смоквом у чело, рекао је гласно, да Цар чује:

«БОГУ ХВАЛА, ГОСПОДАРУ!»

Зачуди се Цар, па престане ударати смоквама, и упита Еру, «Ма, бре, Еро, јеси ли ти луд?! Ја те смоквама бијем, а ти вичеш 'Хвала Богу'. Реци ми, болан, зашто?»

«Еј, честити Цару!», рече Еро, «да сам ти на поклон донео дуње, као што сам и хтео, ти би ме већ убио. Али ми жена не даде, Бог је благословио!»

Еро с Онога Света

Копео Турчин с Туркињом кукурузе, па у подне оде да напоји коња, а Туркиња остаде да се одмори мало у хладу. Утом наиђе однекуда Еро.

- Помози Бог, кадо!

- Бог ти помогао, кмете! Одакле си ти?

- Ја сам, кадо, с онога света.

- Је ли, а ниси ли видео тамо мога Мују, који је умро пре неколико месеци?

- О, како га не би видео! Он је мој први комшија!

- Па како је, је ли му добро?

- Хвала Богу, здрав је, али се доста мучи без новаца. Нема с чим да купи дувана, нити да плати кафу у друштву.

- А хоћеш ли ти опет натраг? Не би ли му понео мало новаца?

- Бих, како не бих! Ја идем управо тамо.

Онда Туркиња отрчи тамо где је њен муж био оставио капут, те узме кесу новаца и да Ери да понеси Муји на ономе свету. Еро стави новац у недра, па бежи уз поток. Тек што мало замакне, кад ето га Турчин, враћа се. Туркиња му весело исприча,

- Да видиш, човече! Прође овуда један кмет с онога света, па каже за нашег Мују да се тамо мучи без новаца. Нема, вели, чиме да купи дувана нити да плати кафу у друштву. Ја му дадох оно новаца што је било у твојој кеси, да му понесе.

- ШТА!? Па куд оде?! Куд оде?!, викну љутито Турчин.

Кад му је жена рекла где оде Еро, Турчин брже-боље скочи на коња и потера га онуда.

Кад се обазре Еро и види Турчина у даљини како трчи за њим, почне бежати све до неке воденице. Онад утрчи унутра па повиче воденичару:

- Бежи! Бежи, јадна ти мајка! Ето Турчин иде да те убије. Него дај мени твоју капу, а ти узми моју, па бежи уз брдо око воденице!

Воденичар угледа Турчина на коњу и уплаши се. Збуњен, и не имајући кад да пита зашто ће њега Турчин да убије, воденичар да Ери своју капу а Ерину капу баца себи на главу. Еро стави воденичареву капу, узме шаку брашна и поспе се по оделу и лицу као воденичар. У том дотрча Турчин. Сјаше са коња, и упита:

- Где је, море, тај човек што малочас уђе у воденицу!?

- Ето га, господару, бежи уз брдо.

- Е, онда, придржи ми коња.

Еро узме коња, а Турчин по шуми гони воденичара. Кад га је ухватио, упита га,

- Где су новци које си преваром узео од моје жене да понесеш Муји на онај свет?

Воденичар се прекрсти и каже, «Бог с тобом! Нити сам ја видео твоју жену, нити Мују, нити новац!»

Ту су се свађали пола сата док се Турчин није убедио да овај човек стварно нема појма о чему говори. Врати се у воденицу, кад тамо - ни Ере, ни коња! Шта ће Турчин друго, него да се врати пешице назад. Опazi га жена без коња и повиче,

- Кажи, човече, шта уради?

- Ти си Муји послала новца да купи кафу и дуван, а ја сам му послао коња да не иде пешице.

Клинчорба

Прича се како је дошао војник баби у кућу и замолио нешто да једе. Она му је љутито казала да нема у кући ништа за јело. Онда војник рече,

«А ти ми дај тигањ и мало воде да направим клинчорбу».

Баба му донесе тигањ и мало воде, а он узме тигањ, у њему стави гвозден клин, па све метне на ватру. Баба се чудила каква ће чорба да буде од гвозденог клина!

Када се вода угрејала, он рече, «Знате, чорба ће бити бљутава без соли, али када немате соли...» Баба га прекину, «Како да немам! Имам, имам, ево ти!» и даде му соли за ову чудну чорбу.

Када је вода узврила, он рече, «Знате, густа чорба је увек боља, али када немате мало брашна...» Војник није успео да заврши реченицу, а баба му даде брашна.

Чорба се кувала, а војник је редом тражио шта му треба: јаје, лука, масти, парадајза... а баба му све по редом давала, само да види и то чудо, каква се чорба прави од клина.

Кад се чорба скувала, војник скину тигањ са ватре, кашиком извади клин, и поједе врло укусну чорбу!

Трговац и дете

Трговац је путовао из свог места у Сарајево по робу, па кад су чули остали трговци да он полази, многи му наруче да им донесе ово или оно, шта год је њима требало за своје дућане. Али нико му није дао паре, него само цедуљице са записаном робом, и обећавали су му да ће му платити када се врати.

Једно дете, када је и оно чуло да

трговац полази за Сарајево, имало је десет пара, па даде оном трговцу и замоли му да му за оно десет пара купи само једну свиралу.

Када се трговац вратио, сви остали који су му робу наручили дођу код њега, па чак и оно дете, и упитају га да ли им је донео робу. А он њима рекне, «Чујте шта ми се догодило: Седео сам једног дана напоље у хладу. Све оне цедуљице од робе у којима нису биле паре замотане изнео сам да прочитам и прегледам, па како ветар дувну, све и однесе! Остала је само једна, у којој беше десет пара». И окрене се и даде детету свиралу.

Снаја

Старац и баба ожене свог јединца сина. Снаја им је била лепа, али лења - није хтела вршити кућне послове, а нарочито није хтела да носи воду са бунара.

Мислећи како би је на леп начин провреднели, овако учине: Једног јутра старац узме судове и пође на бунар. Баба викне, «Па куда ћеш, стари?».

«На воду, бабо».

«На какву воду, Бог с тобом! Зар ти под твоју седу косу да се мучиш и носиш воду?! Него дај ти мени, да донесем ја.»

«Ма какви, жено! Ниси ни ти млађа. Не дам ти да носиш тешку воду.»

«Хоћу ја!» викне баба

«Нећеш ти, него ја!» викне деда.

И почну се свађати и отимати се око судова.

На то изађе из куће снаја, протеже се, зевну, и рече, «Боже, људи, јесте ли луди да се свађате око тога! Нека иде тата кад је пошао сад, а ти мајко иди довече!».

Бачванин и Грк

Возио Бачванин Грка у Пешту. Када дођу увече у крчму на конак, Грк купи печено јагње, али учини му се мало за обојицу, зато рече Бачванину, «Море, кочијашу, ово је за нас двојицу мало, него хајде да спавамо, па који од нас лепши сан усни, нека сам поједе све.»

Бачванин пристане на то, па легну спавати. Пошто Грк заспи, Бачванин устане, узме хлеба из своје торбе, стави испред себе посуду с печеним јагњетом, и сам поједе све.

Ујутро, када се Грк пробуди, повуче Бачванина и пита, «Еј, кочијашу, устани - шта си сањао?» Бачванин му рече, «Ти си, господару, старији, па испричај прво ти».

Онда Грк почне: «Ја сам сањао да се отворило небо, па тамо седи Бог на престолу своме - то је тако лепо да је тешко описати. Па онда анђели спустише одозго велике мердевине, па Боге зовне мене да идем горе к њему. Ја онда, хајде, горе уз мердевине».

«Леп сан, леп» рече Бачванин.

«Хајде реци ти, сада, шта си сањао - тешко да ће бити лепше од мог сна», рече му Грк.

«Па газдо, ја сам у мом сну исто то видео. Па како сам видео да ти идеш горе, узмем и поједем све месо», кратко исприча Бачванин.

«ШТА?! Па, ја сам се шалио, кочијашу!» викне Грк

«Шалио се или не, ја сам за истину примио!» одговори Бачванин.

Свету се не може угодити.

Идући из града кући, један човек је јахао на магарцу а његов син, момчић од петнаестак година, ишао поред њега пешице. Сусретне их један човек и рече, «Није право, брате, да ти јашеш, а дете да иде пешице. Твоје су ноге јаче од његових.»

Онда отац сјаше с магарца и посади сина на њега. Мало даље, сретне их жена, која им викне, «Није лепо, момче, да ти јашеш а отац да ти иде пешице. Твоје су ноге млађе од његових.»

Тако, онда узјаше обојица и пођу даље, али ускоро сретну некаквог чобанина, који им добаци, «Каква је то будалаштина, два матора магарца на једној слабој животињи! Право би било да човек узме батину па да вас обојицу потера!»

Онда сјаше обојица и пођу пешице, отац с једне стране, син с друге стране, а магарац у средини. Сретне их баба, па рече, «Ала сте ви три чудна друга! Зар није доста да двојица иду пешице? Не би ли лакше било да један од вас јаше?»

Оцу је свега било доста, па рече сину, «Ми смо обојица јахали магарца, сад је ред да магарац мало јаше нас!». Обале магарца на земљу, те му један свеже предње ноге а други свеже задње, па га онда узму на мотку између себе и тако га понесу. А кад се људи, који су их сретали и стизали, почну још више смејати и чудити, онда отац, спустивши магарца на земљу и почевши да га дреше, повиче:

«Та, сваки је човек луђи од овога магарца који хоће овоме свету све угодити. Ја ћу с мојим магарцем да чиним како сам и пре по мојој вољи радио, а људи нека говоре како им драго!»

Па онда узјаше магарца, а син поред њега пешице.

Марко Краљевић

Ниједног Србина нема који не зна за име Марка Краљевића. Он је био син Краља Вукашина. Владао је у јужним Српским земљама, и престолница му је била Прилеп. Сазидоа је и манастир, Марков Манастир, који се налази близу Скопља.

Приповеда се да је Марко био много јачи од осталих тадашњих и данашњих људи. У народним песмама, пева се да је његов буздован тежио шездесет и шест *ока*, а у Срему, у манастиру Крушедолу, насликан је Марко како једном руком маторог вола држи за реп преко рамена и тако хода усправно.

Он без вина није могао никуд, и према јачини својој могао је попити а да се не опије. За његовог коња, Шарца, прича се да му га је поколнила вила Равијојла, Маркова посестрима, а друге приче опет кажу да га је купио код неких кириџија. Пре Шарца, Марко је често мењао коње, јер га ниједан није могао носити. Једном, Марко види код кириџије шарено губаво мушко ждребе. Учини му се да ће ипак од ждребета бити добар коњ, па га узме за реп да га одмахне око себе као што је остале коне гледао, али се Шарац са места није могао помаћи. Онда га купи од кириџија, излечи га од губе, и научи га вино пити. Шарац је носио Марка у сваку битку и на сваком путу.

Марко је био велики јунак, али у битци на Ровинама (1394 г.) погинуо је. Народне приче, ипак, другачије говоре о Марковој смрти. Кажу да Марко спава у једној пећини у источној Србији. Тамо он спава, а Шарац пасе маховину. Пре него што је Марко заспао, забио је своју

сабљу у камен изнад улаза у пећину. Сабља све мало по мало излази, а када сасвим испадне из камена, народ каже да ће се Марко пробудити и доћи опет да брани Србе.

(по Вуку Стефановићу Караџићу)

Маркова Тврђава код Штипа

У граду Штипу има једно повеће брдо. На врху брда је тврђава, коју је саградио Краљевић Марко. Док је Марко градио тврђаву, његова сестра је просецала клисуру поред реке Брегалнице. Видећи са брда сестру како ради са радницима, Марко јој викну, «Шта радиш, сестро, ту крај обале?».

«Пробијам корито, брате, да начиним пут до ове клисуре, па ко прође нека мирно и без страха песму запева», одговори му сестра.

И заиста, као што је рекла Маркова сестра, тако је и до данашњег дана. Сваки путник који прође кроз клисуру, не може а да не запева.

«А ти, брате, шта радиш тамо на врху брда?», упита сестра Марка.

«Градим тврђаву, сестро» рече јој Марко.

«Много ћеш се намучити, а нећеш саградити ништа што ће вечно трајати. Док си жив, можда ће и стајати чврсто, а када умреш, сове ће са ње крештати», каже му сестра.

Марко се толико наљутио на своју сестру да је одмах извадио сабљу, замахнуо њом и одсекао огроман камен, да баца на сестру. Али Бог није дао да Марко повреди своју сестру, те је послао јак ветар који однесе камен далеко од тврђаве и од клисуре. Тај камен је пао далеко од брега, и преко реке Брегалнице, и народ до дан данас га

зове Марков камен.

(народна прича из Овчег Поља, Јужна Србија).

Како се Краљевић Марко учио јунаштву

Питали људи Краљевића Марка, како је постао јунак. Он одговори да се јунаштву научио од паса и од деце: Кад једно куче, макар било најјаче и највеће, побегне, онда сви остали пси трче за њим. Тако исто и кад дете побегне, остала деца трче за њим. Али кад се пас или дете, макар било најмање и најслабије, испречи и стане да се брани, онад мало ко сме на њега да удари.

(српска народна прича)

Зашто Краљевић Марко није био на Косову

У време Косовске Битке пошао је и Краљевић Марко да помогне Кнезу Лазару у борби против Турака. Узео је најкраћи пут за Косово. После неколико корака укопа се Шарац у земљу до чланака. Великом муком некако се узвуче, па наставе даље. Али још мало, па опет - укопа се Шарац у земљу до колена. Сјаше Марко, те извуче Шарца, и наставе другим путем за Косово. Али чим су пошли другим правцем Косову, почне Шарац опет упадати у земљу као и пре. Извуче га опет Марко, и тада јасно увиде да му није судбина ићи тамо. Окренувши се натраг Прилепу, рече «И ја хоћу, и коњ хоће, али бадава кад Бог не да. Нека буде воља Божја!»

(српска народна прича)

КОСОВСКИ ЦИКЛУС СРПСКОГ ЕПСКОГ ПЕСНИШТВА

Епске песме су дугачки народни спевии које обично описују некакав историјски догађај, или некакву легенду или причу. Епске песме се могу груписати у «циклусе», по својим темама, нпр., Циклус о Марку Краљевићу, циклус о Српским устанцима, Хајдучки циклус, Митолошки циклус. Овде су преписане четири песме из Косовског Циклуса, које су настале у српском народу после Косовске Битке (1389). Овакве песме су се певале уз гусле, а гуслари су их напамет учили. То се можда чини врло тешким задатком, али гуслари су имали своје «формуле» које су им помагали да запамте све детаље. Неке формуле су: понављање неких речи или неких радњи три пута, и успоредбе људи са стварима или животињама. Покушај да пронађеш формуле у овим песмама, док их читаш. Чак је сама структура стихова једна врста формуле: сваки стих има десет слогова. (проверите сами!). Српско епско песништво се сачувало вековима само путем гуслара - стално певана, а никад не записана. Вук Караџић је први записивао наше епске песме, и захваљујући њему, и ми их данас имамо.

КНЕЖЕВА КЛЕТВА

Ко је Србин и српскога рода
и од српске крви и колена,
а не дош'о на бој на Косово,
не имао од срца порода
ни мушкога ни девојачкога!
Од руке му ништа не родило:
рујно вино, ни пшеница бела!
Рђом кап'о док му је колена!

ПРОПАСТ ЦАРСТВА СРПСКОГА

Полетио соко птица сива
од светиње - од Јерусалима,
и он носи птицу ластавицу.
То не био соко птица сива,
веће био Светитељ Илија;
он не носи птицу ластавицу,
веће књигу од Богородице,
однесе је цару на Косово,

спушта књигу цару на колена,
сама књига цару беседила:
«Царе Лазо, честитио колена,
коме ћеш се приволети царству?
Или волиш царству небескоме,
или волиш царству земаљскоме?
Ако волиш царству земаљскоме,
седлај коње, притежи колане!
Витезови, сабље припасујте,
па у Турке јуриш учините:
сва ће Турска изгинути војска!
Ако л' волиш цатсву небескоме,
а ти сакрој на Косову цркву,
не води јој темељ од мермера,
већ од чисте свиле и скерлета,
па причести и нареди војску;
сва ће твоја изгинути војска,
ти ћеш, кнеже, с њоме погинути!»
А кад царе саслушао речи,
мисли царе мисли свакојаке:
«Мили Боже, што ћу и како ћу?
Коме ћу се приволети царству?
Да или ћу царству небескоме?
Да или ћу царству земаљскоме?
Ако ћу се приволети царству,
приволети царству земаљскоме,
земаљско је за малено царство,
а небеско увек и довека».
Цар воледе царству небескоме
а неголи царству земаљскоме,
па сакроји на Косову цркву,
не води јој темељ од мермера,
већ од чисте свиле и скерлета,
па дозива српског патријарха
и дванаест великих владика,
те причести и нареди војску.
Истом кнеже наредио војску,
на Косово ударише Турци.
Маче војску Богдан Јуже стари
с девет сина, девет Југовића,
како девет сивих соколова:
у сваког је девет хиљад' војске,
а у Југа дванаест хиљада,
па се бише и секоше с Турци,
седам паша бише и убише;
кад осмога бити започеше,

ал' погибе Богдан Јуже стари,
и изгибе девет Југовића,
како девет сивих соколова,
и њихова сва изгибе војска.
Макош' војску три Мрњавчевића:
бан Угљеша и војвода Гојко,
и са њима Вукашине Краље:
у свакога триест хиљад' војске
па се бише и секоше Турци,
осам паша бише и убише,
деветога бити започеше,
погибоше два Мрњавчевића,
бан Угљеша и војвода Гојко,
Вукашин је грдних рана доп'о,
њега Турци с коњ'ма прегазише,
и њихова сва изгибе војска.
Маче војску херцеге Степане:
у херцега многа силна војска,
многа војска, шездесет хиљада,
те се бише и секоше Турци,
девет паша бише и убише,
десетог бити започеше,
ал' погибе херцеге Степане
и његова сва изгибе војска.
Маче војску српски кнез Лазаре:
у Лазе је силни Србаљ био,
седамдесет и седам хиљада,
па разгоне по Косову Турке,
не даду се ни гледати Турком,
да камоли бојак бити с Турци!
Тад би Лаза надвладао Турке,
Бог убио Вука Бранковића,
он издаде таста на Косову!
Тада Лазу надвладаше Турци,
и погибе српски кнез Лазаре
и његова сва изгибе војска,
седамдесет и седам хиљада!
Све је свето и честито било
и миломе Богу приступачно.

КОСОВКА ДЕВОЈКА

Уранила Косовка девојка,
уранила рано у недељу
у недељу прије јарког сунца;
засукала бијеле рукаве,
засукала до белих лаката,

на плећима носи хлеба бела
у рукама два кондира златна:
у једноме лађане водице
у другоме руменог вина.
Она иде на Косово равно,
па се шете по разбоју млада,
по разбоју честитог кнеза,
те преврће по крви јунаке.
Ког јунака у животу нађе,
умива га лађаном водицом,
причешћује вином црвенијем
и залаже хлебом бијелијем.
Намера је намерила била
на јунака Орловића Павла,
на кнежева млада барјактара.
И њега је нашла у животу.
Десна му је рука одсечена
и лијева нога до колена,
вита су му ребра изломљена,
виде му се цигерице беле.
Измиче га из те многе крвце,
умива га лађаном водицом,
причешћује вином црвенијем
и залаже хлебом бијелијем.
Кад јунаку срцу заиграло
проговара Орловићу Павле:
«Сестро драга, Косовко девојко,
која ти је голема невоља,
те преврћеш по крви јунаке?
Кога тражиш по разбоју млада:
или брата или братучеда,
ал' по греху стара родитеља?»
Проговара Косовка Девојка:
«Драги брато, делијо незнана,
ја од рода никога не тражим,
нити брата, нити братучеда,
ни по греху стара родитеља.
Мож' ли знати, делијо незнана,
кад кнез Лаза причешћив'о војску
код прекрасне Самодрезе Цркве
три недеље тридес'т калуђера?
Сва се српска причестила војска,
најпослије три војводе бојне:
једно јесте Милошу војвода,
а друго је Косанчић Иване,
а треће је Топлица Милане.

Ја се онда десих на вратима
 кад се шета војвода Милошу:
 красан јунак на овоме свету,
 сабља му се по калдрми вуче,
 свилен калпак, оковано перје,
 на јунаку коласта аздија,
 око врата свилена марама;
 обазре се и погледа на ме,
 с себе скиде коласту аздију,
 с себе скиде, па је мени даде:
 «На, девојко, коласту аздију,
 по чему ћеш мене споменути,
 по аздији, по имену моме.
 Ево т' идем погинути, душо,
 у табору честитога кнеза;
 моли Бога, драга душо моја,
 да ти с' здраво из табора вратим,
 а и тебе добра срећа нађе,
 узећу те за Милана мога,
 за Милана, Богом побратима,
 кој' је мене Богом побратио,
 вишњим Богом и светим Јованом;
 ја ћу теби кум венчани бити».

За њим иде Косанчић Иване:
 красан јунак на овоме свету,
 сабља му се по калдрми вуче,
 свилен калпак, оковано перје,
 на јунаку коласта аздија,
 око врата свилена марама,
 на руци му бурма позлаћена;
 обазре се и погледа на ме,
 с руке скиде бурму позлаћену,
 с руке скиде, па је мени даде:
 «На, девојко, бурму позлаћену,
 по чему ћеш мене споменути,
 а по бурми, по имену моме.
 Ево т' идем погинути, душо,
 у табору честитога кнеза;
 моли Бога, моја душо драга,
 да ти с' здраво из табора вратим,
 а и тебе добра срећа нађе,
 узећу те за Милана мога,
 за Милана, Богом побратима,
 кој' је мене Богом побратио,
 вишњим Богом и светим Јованом;
 ја ћу теби ручни девер бити».

За њим иде Топлица Милане,
 красан јунак на овоме свету,
 сабља му се по калдрми вуче,
 свилен калпак, оковано перје,
 на јунаку коласта аздија,
 око врата свилена марама,
 на руци му копрена од злата;
 обазре се и погледа на ме,
 с руке скиде копрену од злата,
 с руке скиде, па је мени даде:
 «На, девојко, копрену од злата,
 по чему ћеш мене споменути,
 по копрени, по имену моме.
 Ево т' идем погинути, душо,
 у табору честитога кнеза;
 моли Бога, моја душо драга,
 да ти с' здраво из табора вратим,
 а и тебе добра срећа нађе,
 узећу те за верну љубовцу»

И одоше три војводе бојне:
 њих ја данас по разбоју тражим.»

Ал' бесједи Орловићу Павле:
 «Сестро драга, Косовко девојко,
 видиш, душо, она копља бојна,
 понајвиша а и понајгушћа?
 Онде ј' пала крвца од јунака
 та доброму коњу до стремена,
 до стремена и до узенгије,
 а јунаку до свилена паса -
 онде су ти сва три погинула!
 Већ ти иди двору бијеломе,
 не кржави скута и рукава.»

Кад девојка саслушала речи,
 проли сузе низ бијело лице,
 она оде свом бијелу двору
 кукајући из бијела грла:
 «Јао, јадна, уде сам ти среће!
 Да се, јадна, за зелен бор 'ватим,
 и он би се зелен осушио!»

СМРТ МАЈКЕ ЈУГОВИЋА

Мили Боже, чуда великога!
 Кад се слеже на Косово војска,
 у тој војсци девет Југовића
 и десети стар Јуже Богдане;
 Бога моли Југовића мајка,

да јој Бог да очи соколове
и бијела крила лабудова,
да одлети на Косово равно,
и да види девет Југовића
и десетог стар Југа Богдана.
Што молила, Бога домолила:
Бог јој дао очи соколове
и бијела крила лабудова,
она лети над Косово равно;
мртвих нађе девет Југовића
и десетог стар Југа Богдана,
и више њих девет бојни копља,
на копљима девет соколова,
око копља девет добрих коња
а поред њих девет љутих лава.
Тад завришта девет добрих коња,
и залаја девет љутих лава,
а закликта девет соколова;
и ту мајка тврда срца била,
да од срца сузе не пустила,
већ узима девет добрих коња,
и узима девет љутих лава,
и узима девет соколова,
па се врати двору бијеломе.
Далеко је снаје угледале,
мало ближе пред њу ишетале:
закукало девет удовица,
заплакало девет сиротица,
завриштало девет добрих коња,
залајало девет љутих лава,
закликтало девет соколова;
и ту мајка тврда срца била,
да од срца сузе не пустила.
Кад је било ноћи у поноћи,
ал' завришта Дамјанов зеленко,
пита мајка Дамјанове љубе:
«Снајо моја, љубо Дамјанова,
што нам вришти Дамјанов зеленко?
Ал' је гладан пшенице белице,
али жедан воде са Звечана?»
Проговара љуба Дамјанова:
«Свекрвице, мајко Дамјанова,
нит' је гладан пшенице белице,
нити жедан воде са Звечана,
већ је њега Дамјан научио
до поноћи ситну зоб зобати,

од поноћи по друм путовати;
па он жали свога господара
што га није на себи донио».
И ту мајка тврда срца била,
да од срца сузе не пустила.
Кад ујутру данак освануо,
али лете два врана гаврана:
крвава им крила до рамена,
на кљунове б'јела пјена тргла;
они носе руку од јунака
и на руци бурма позлаћена,
бацају је у криоце мајци.
Узе руку Југовића мајка,
окретала, превртала с њоме,
да дозивље љубу Дамјанову:
«Снајо моја, љубо Дамјанова,
би л' познала чија ј' ова рука?»
Проговара љуба Дамјанова:
«Свекрвице, мајко Дамјанова
ово ј' рука нашега Дамјана,
јера бурму ја познајем, мајко,
бурма са мношћом на венчању била».
Узе мајка руку Дамјанову,
окретала, превртала с њоме,
па је руци тихо беседила:
«Моја руко, зелена јабуко,
где си расла, а где си устргнута?
А расла си на криоцу моме,
устргнута на Косову равном!»
Ал' ту мајка одољет не могла,
препуче јој срце од жалости
за својих девет Југовића
и десетим стар Југом Богданом.

ДОДАЦИ • APPENDICES

1. DEFINITE AND INDEFINITE ADJECTIVES

Definite adjectives are used to describe a known person or thing - using a definite adjective is like saying "the". Definite adjectives also usually answer the question "који?" (which one, specifically). An **indefinite adjective** refers to any general person or thing - using an indefinite adjective is like saying "an". Indefinite adjectives can be used to answer the question "какав?" (what kind/type, generally).

Definite and Indefinite adjectives usually differ only in their accent, but for masculine singular adjectives, the indefinite form ends in a consonant and definite end in **-И**.

Који човек? - Стари, добри човек. Какав човек? - Стар, добар човек.

2. VERBAL ASPECTS

Serbian verbs have two aspects - perfective and imperfective.

Imperfective verbs (*несвршени вид глагола*) express actions which are still in progress, that last a long time or are habitual, repeated actions. (*куповати, путовати, писати, читати*).

Perfective verbs (*свршени вид глагола*) express actions which are finished, or have a completion. They can express the beginning of an action (*започети, завоleti, заиграти*), a finished action (*написати, дотрчати, одиграти*), or an action that happens in a moment (*сести, пробудити се*).

Notice that many of the imperfective verbs have the infix **-ОВ**, and that in many cases an imperfective verb can be made perfective by adding a prefix (*писати IMP --> написати P*)

3. COLLECTIVE NOUNS AND NUMERALS

Collective nouns are nouns that denote a group of objects or things as a whole.

1. Some collective nouns denote a collection of things but have only regular singulars and plurals:

војска, стадо, јато, народ, рој, задруга.

2. Some collective nouns have both a regular plural form and a *collective* plural form:

лист	- листови, <i>лишће</i>	цвет	- цветови, <i>цвеће</i>
дрво	- дрва, <i>дрвеће</i>	камен	- камени, <i>камење</i>
грана	- гране, <i>грање</i>		

(•NOTE: all of these collectives have neuter singular form and declension)

3. Some collective nouns of "small" (diminutive) things have different endings:

пилићи	- <i>пилад</i>	прасићи	- <i>прасад</i>
--------	----------------	---------	-----------------

(•NOTE: all of these collectives decline like feminine nouns ending in consonants)

4. Nouns ending in **-СТВО** are also collectives:

Српство (the Serbian nation), *братство* (a brotherhood, ie, of monks)

5. The following endings are for the declension of **БРАЋА, ДЕЦА, ГОСПОДА**:

Nom. -А Gen. -Е Dat. -И Acc. -У Voc. -О Loc. -И Ins. -ОМ

Collective Numerals are used with collective and regular nouns (in plural genitive case). For numbers **4 and greater**, the collective numeral ends in **-ОРО**:

четворо, петоро, шесторо двадесеторо ...педесеторо

For 2 = *двоје* For 3 = *троје*

Collective numerals are rarely used in any case other than the nominative.

4. SOME PREFIXES FOR NOUNS, ADJECTIVES AND VERBS

This is by no means a complete list, but is meant to be a brief reference:

<u>NOUNS:</u>	НЕ-	(negation, un- , im- or non- ; неспособност)
<u>ADJECTIVES:</u>	НЕ-	(negation, un- , im- or non- ; немогуће, неверно)
	НА-	(slightly, slightly lacking; накрив = мало крив, slightly crooked)
	О-	(approximately, about, somewhat; омален = somewhat small)
	БЕЗ-	(without, lacking; безобразан = shame/ess, безнадежан = hope/ess)
	ПОД-	(under, sub- ; подземни = underground)
	ПРЕ-	("too"; предобра = too good, превелико = too big)
<u>*VERBS:</u>	О-, Об-, Оп-	(completed actions - окупати, обрисати) (actions just begun - оболети)
	ОД-, от-	(actions "around" something - обићи, описати) (actions away from something - отићи, одпловити) (actions of response - одговорити, отказати) (completed actions - одиграти, оппевати)
	У-	(actions just begun - упитати, угледати) (inward actions - ући, упасти, упловити)
	УЗ-, ус-	(upward actions - узлетети, узјахати, успети се)
	ЗА-	(actions just begun - запевати, заиграти, започети)
	СА-, С-	(downward actions - слетети, сићи) ("combining" actions - сакупити, сплести)
	ДО-	(actions up to a place or time - доживети, дотрчати) (additions - дописати, додати) (completed actions - допунити)
	ИЗ-, ИС-	(outward actions - изићи, истрчати) (completed actions - испричати, испећи)
	ПО-	(actions just begun - погледати, поћи) (completed actions - појести, попити)
	ПОД-	(actions beneath the original verb's action - поднети, подићи)
	ПРЕ-	(actions across - прећи, препливати) (re-done actions - преписати, препричати) (excessive actions - прејести, преплашити се)
	ПРИ-	(completed actions - причекати, признати, приказати) (actions toward a person/thing - прићи, принети, приложити)
	ПРО-	(actions through - проћи, прочитати, пролетети) (actions just begun - проговорити)
	РАЗ-, рас-	(separation - разићи, развети, распасти) (intense reflexive actions - разиграти се, разболети се)
	НА-	(completed actions - написати, налити, научити)
	НАД-	(action above/over - надлетети) (actions better than another's - надиграти, надпевати)

* Verb prefix list adapted from G. Lukic, *Basic Serbocroatian Language*, 2nd ed., 1981

5. VERBAL ADVERBS

Present verbal adverbs are used to denote an action occurring at the same time as some other action. This is something like using the ending "-ing" in English. The present verbal adverb is formed from imperfective verbs, in this way:

third person plural (ОНИ form) + add ending -ЋИ

нпр., певајући, пишући, радећи.

Он је радио певајући.

Она обично чита седећи.

Past verbal adverbs are used to denote an action which has just happened or has just been finished. The past verbal adverb is usually formed from perfective verbs, in this way: IF the infinitive verb stem ends in a vowel, add - **ВШИ** to the stem

нпр., испривавши, написавши.

IF the infinitive verb stem ends in a consonant, add - **АВШИ** to the stem*

нпр., обрисавши, ушавши

*or, drop the O from the masculine past participle and add -ВШИ

6. PARTICLES.

Particles (речце) are specific words in a language which serve to affirm (*да*), negate (*не*), demonstrate (*ево, ето, ено*) emphasize, or question (*зар, да ли*) actions or qualities etc. in a sentence as a whole.

Particles for particular emphasis: *баш (truly, exactly, just, even), бар (at least).*

Particles for emphasizing differences: *међутим (however), пак (nonetheless)*

Particles emphasizing viewpoints: *дакако (surely), уистину (indeed, truly), заиста (really, truly), нипошто (by no means), вероватно (probably), ваљда (probably, one hopes), збиља (really, truly), можда (perhaps, maybe).*

7. DECLENSION OF PERSONAL PRONOUNS

Nominative	Genitive	Dative / Locative	Accusative	Instrumental
ЈА	МЕНЕ (ме)	МЕНИ (ми)	МЕНЕ (ме)	МНОМ
ТИ	ТЕБЕ (те)	ТЕБИ (ти)	ТЕБЕ (те)	ТОБОМ
ОН	ЊЕГА (га)	ЊЕМУ (му)	ЊЕГА (га)	ЊИМ
ОНА	ЊЕ (је)	ЊОЈ (јој)	ЊУ (ју, је)	ЊОМ
ОНО	ЊЕГА (га)	ЊЕМУ (му)	ЊЕГА (га)	ЊИМ
МИ	НАС	НАМА (нам)	НАС	НАМА
ВИ	ВАС	ВАМА (вам)	ВАС	ВАМА
ОНИ	ЊИХ (их)	ЊИМА (им)	ЊИХ (их)	ЊИМА
ОНЕ	ЊИХ (их)	ЊИМА (им)	ЊИХ (их)	ЊИМА
ОНА	ЊИХ (их)	ЊИМА (им)	ЊИХ (их)	ЊИМА